

**Załącznik do Uchwały Nr XVI/94/16
Rady Gminy Kalinowo
z dnia 9 marca 2016 roku**

**PROGRAM OPIEKI NAD
ZABYTKAMI GMINY KALINOWO
NA LATA 2016-2019**

SPIS TREŚCI

1. Wstęp	3
2. Podstawa prawna opracowania programu opieki nad zabytkami	4
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce	6
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	18
5. Relacje programu opieki nad zabytkami gminy Kalinowo z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu	23
6. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	29
7. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa kulturowego i krajobrazu kulturowego gminy Kalinowo	32
7.1. Zwięzła charakterystyka dziedzictwa kulturowego gminy na tle zarysu historii obszaru gminy	32
7.2. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy Kalinowo	34
7.3. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków	35
7.4. Zabytki archeologiczne	36
8. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy Kalinowo. Analiza szans i zagrożeń	37
9. Założenia programowe i zadania programu opieki nad zabytkami	40
10. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami	43
11. Źródła finansowania opieki nad zabytkami	45
12. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami	65
Załącznik nr 1	
Załącznik nr 2	
Załącznik nr 3	

1. WSTĘP

Celem opracowania programu opieki nad zabytkami gminy Kalinowo na lata 2016-2019 jest określenie zasadniczych kierunków działań inicjowanych przez władze gminy w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego występującego w jej granicach administracyjnych, zgodnie z przepisami ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2014 r. poz. 1445). Program został opracowany zgodnie z wytycznymi Poradnika Metodycznego – Gminny Program Zabytków, przygotowany przez Narodowy Instytut Dziedzictwa w Warszawie.

Istotnym zagadnieniem uzasadniającym powstanie programu jest zachowanie dziedzictwa kulturowego regionu, jak również jego promocja wśród mieszkańców oraz turystów. Funkcję tę można realizować między innymi poprzez edukację, począwszy od poziomu podstawowego oraz pobudzanie rozwoju turystyki. Działanie te mogą przyczynić się do przyspieszenia rozwoju społeczno – gospodarczego gminy. Nieodzownym elementem tego typu działań jest budzenie w społeczeństwie świadomości istnienia zabytków i potrzeby ich rewitalizacji, jak również zwrócenie uwagi na istniejącą wspólnotę kulturową. Aby to osiągnąć należy pobudzić świadomość właścicieli, użytkowników i jednostki samorządu terytorialnego, skłonić te grupy do współdziałania, wzbudzić ich odpowiedzialność za właściwy stan zachowania obiektów historycznych oraz aktywny udział w zakresie opieki nad zabytkami.

Niniejszy Program jest pierwszym dokumentem tego rodzaju opracowanym dla gminy Kalinowo. Postanowiono, że w programowanym okresie, tj. w latach 2016-2019 działania podejmowane w jego ramach, będą dotyczyły przede wszystkim działań określanych jako „miękkie”, tj. działań o charakterze nieinwestycyjnym. Celem ich jest przede wszystkim promocja gminy i jej dziedzictwa kulturowego, jak również edukacja dotycząca opieki nad zabytkami połączona z wydarzeniami o charakterze historycznym. Mają one stanowić podstawę do działań podejmowanych w kolejnych okresach programowych, gdy świadomość w zakresie ochrony zabytków będzie większa.

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Podstawą prawną obowiązku wykonania programu opieki nad zabytkami gminy Kalinowo na lata 2016-2019 jest *Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r.* (Dz. U. z 2014 r. poz. 1446, z 2015 r. poz. 397, 774):

Art. 87. 1. Zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami.

2. Programy, o których mowa w ust. 1, mają na celu, w szczególności:

1. włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
2. uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
3. zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
4. wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
5. podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
6. określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
7. podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

3. Wojewódzki, powiatowy i gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje odpowiednio sejmik województwa, rada powiatu i rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

4. Programy, o których mowa w ust. 3, są ogłaszane w wojewódzkim dzienniku urzędowym.

5. Z realizacji programów zarząd województwa, powiatu i wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia się odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu lub radzie gminy.

3. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE

Obiekty zabytkowe – zabytki nieruchome i ruchome, podlegają na terytorium Polski ochronie prawnej na mocy wielu aktów prawnych:

3.1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku

Obiekty zabytkowe są objęte ochroną prawną określoną jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela:

Art. 5. Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolność i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju.

Art. 6. Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju.

Art. 86. Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa.

3.2. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2014 r. poz. 1446, z 2015 r. poz. 397, 774)

Głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce jest ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2014 r. poz. 1446, z 2015 r. poz. 397, 774). Dla niniejszego programu zasadne jest przywołanie poniższych artykułów tej ustawy:

Art. 3. Użyte w ustawie określenia oznaczają:

1. zabytek - nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;
2. zabytek nieruchomy - nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, o których mowa w pkt 1;

3. zabytek ruchomy - rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, o których mowa w pkt 1;
4. zabytek archeologiczny - zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;
5. instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami - instytucję kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami;
6. prace konserwatorskie - działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań;
7. prace restauratorskie - działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części, oraz dokumentowanie tych działań;
8. roboty budowlane - roboty budowlane w rozumieniu przepisów Prawa budowlanego, podejmowane przy zabytku lub w otoczeniu zabytku;
9. badania konserwatorskie - działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba, również programu prac restauratorskich;
10. badania architektoniczne - działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń;
11. badania archeologiczne - działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego;
12. historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny - przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;
13. historyczny zespół budowlany - powiązaną przestrzennie grupę budynków wyodrębnioną ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;

14. krajobraz kulturowy - przestrzeń historycznie ukształtowaną w wyniku działalności człowieka, zawierającą wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze;

15. otoczenie - teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

Art. 4. Ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Art. 6.1. Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

1) zabytki nieruchome będące, w szczególności:

- a) krajobrazami kulturowymi,
- b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- c) dziełami architektury i budownictwa,
- d) dziełami budownictwa obronnego,
- e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
- f) cmentarzami,
- g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

2) zabytki ruchome będące, w szczególności:

- a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,

- c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
 - d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
 - e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. Nr 85 z późniejszymi zmianami),
 - f) instrumentami muzycznymi,
 - g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
 - h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- 3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:
- a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
 - b) cmentarzyskami,
 - c) kurhanami,
 - d) reliktnami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.
2. Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Art. 7. Formami ochrony zabytków są:

- 1) wpis do rejestru zabytków;
- 2) uznanie za pomnik historii;
- 3) utworzenie parku kulturowego;
- 4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Art. 16.1. Rada gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie uchwały, może utworzyć park kulturowy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej.

Art. 17.1. Na terenie parku kulturowego lub jego części mogą być ustanowione zakazy i ograniczenia dotyczące:

- 1) prowadzenia robót budowlanych oraz działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej, handlowej lub usługowej;
- 2) zmiany sposobu korzystania z zabytków nieruchomych;
- 3) umieszczania tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1;
4. składowania lub magazynowania odpadów.

2. W razie ograniczenia sposobu korzystania z nieruchomości na skutek ustanowienia zakazów i ograniczeń, o których mowa w ust. 1, stosuje się odpowiednio przepisy art. 131-134 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2013 r. poz. 1232 ze zm.).

Art. 18. 1. Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

2. W koncepcji, strategiach, analizach, planach i studiach, o których mowa w ust. 1, w szczególności:

- 1) uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- 2) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;
- 3) ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami.

Art. 19.

1. W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się, w szczególności ochronę:

- 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- 2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;
- 3) parków kulturowych.

1a. W decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego uwzględnia się w szczególności ochronę:

- 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- 2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.

2. W przypadku gdy gmina posiada gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się w studium i planie, o których mowa w ust. 1.

3. W studium i planie, o których mowa w ust. 1, ustala się, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Art. 20. Projekty i zmiany planu zagospodarowania przestrzennego województwa oraz miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego podlegają uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Art. 21. Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy.

Art. 22.1. Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków.

2. Wojewódzki konserwator zabytków prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa.

3. Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego niewpisanego do rejestru do wojewódzkiej ewidencji zabytków może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku.

4. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy.

5. W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

1/ zabytki nieruchome wpisane do rejestru;

2/ inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;

3/ inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Art. 89. Organami ochrony zabytków są:

1. minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;

2. wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków.

Szczególnie ważną rolę *Ustawa z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* przypisuje właścicielowi lub posiadaczowi obiektu zabytkowego.

Należy podkreślić, że dysponowanie zabytkiem powoduje – z jednej strony – obowiązki ciążące na właścicielu/użytkowniku, z drugiej jednak strony przysługują mu liczne prawa.

Art. 5. Opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;

2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;

3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;

4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;

5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Art. 25.

1. Zagospodarowanie na cele użytkowe zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru wymaga posiadania przez jego właściciela lub posiadacza: 1) dokumentacji konserwatorskiej określającej stan zachowania zabytku nieruchomego i możliwości jego adaptacji, z uwzględnieniem historycznej funkcji i wartości tego zabytku; 2) uzgodnionego z wojewódzkim konserwatorem zabytków programu prac konserwatorskich przy zabytku nieruchomym, określającego zakres i sposób ich prowadzenia oraz wskazującego niezbędne

do zastosowania materiały i technologie; 3) uzgodnionego z wojewódzkim konserwatorem zabytków programu zagospodarowania zabytku nieruchomego wraz z otoczeniem oraz dalszego korzystania z tego zabytku, z uwzględnieniem wyeksponowania jego wartości.

2. W celu spełnienia wymagań, o których mowa w ust. 1, wojewódzki konserwator zabytków jest obowiązany nieodpłatnie udostępnić do wglądu właścicielowi lub posiadaczowi zabytku nieruchomego posiadaną przez siebie dokumentację tego zabytku oraz umożliwić dokonywanie niezbędnych odpisów z tej dokumentacji.

Art. 26.

1. W umowie sprzedaży, zamiany, darowizny lub dzierżawy zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru, stanowiącego własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, przy określaniu sposobu korzystania z tego zabytku należy nałożyć, jeżeli stan zachowania zabytku tego wymaga, na nabywcę lub dzierżawcę obowiązek przeprowadzenia w określonym terminie niezbędnych prac konserwatorskich przy tym zabytku.

2. Przepis ust. 1 stosuje się odpowiednio do decyzji o oddaniu w trwałą zarząd zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru.

Art. 27. Na wniosek właściciela lub posiadacza zabytku wojewódzki konserwator zabytków przedstawia, w formie pisemnej, zalecenia konserwatorskie, określające sposób korzystania z zabytku, jego zabezpieczenia i wykonania prac konserwatorskich, a także zakres dopuszczalnych zmian, które mogą być wprowadzone w tym zabytku.

We wniosku należy wskazać zakres planowanych prac, ze wskazaniem zaplanowanych do zastosowania materiałów budowlanych i rozwiązań technicznych.

Art. 28.

Niezależnie od obowiązków wynikających z opieki nad zabytkami, określonych w art. 5, właściciel lub posiadacz zabytku wpisanego do rejestru lub zabytku znajdującego się w wojewódzkiej ewidencji zabytków zawiadamia wojewódzkiego konserwatora zabytków o: 1) uszkodzeniu, zniszczeniu, zaginięciu lub kradzieży zabytku, niezwłocznie po powzięciu wiadomości o wystąpieniu zdarzenia; 2) zagrożeniu dla zabytku, niezwłocznie po powzięciu wiadomości o wystąpieniu zagrożenia; 3) zmianie miejsca przechowania zabytku ruchomego w terminie miesiąca od dnia nastąpienia tej zmiany; 4) zmianach dotyczących stanu prawnego zabytku, nie później niż w terminie miesiąca od dnia ich wystąpienia lub powzięcia o nich wiadomości.

Art. 31.

1a. Osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna, która zamierza realizować: 1) roboty budowlane przy zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru lub objętym ochroną konserwatorską na podstawie ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub znajdującym się w ewidencji wojewódzkiego konserwatora zabytków albo 2) roboty ziemne lub dokonać zmiany charakteru dotychczasowej działalności na terenie, na którym znajdują się zabytki archeologiczne, co doprowadzić może do przekształcenia lub zniszczenia zabytku archeologicznego – jest obowiązana, z zastrzeżeniem art. 82a ust. 1, pokryć koszty badań archeologicznych oraz ich dokumentacji, jeżeli przeprowadzenie tych badań jest niezbędne w celu ochrony tych zabytków.

2. Zakres i rodzaj niezbędnych badań archeologicznych, o których mowa w ust. 1a, ustala wojewódzki konserwator zabytków w drodze decyzji, wyłącznie w takim zakresie, w jakim roboty budowlane albo roboty ziemne lub zmiana charakteru dotychczasowej działalności na terenie, na którym znajdują się zabytki archeologiczne, zniszczą lub uszkodzą zabytek archeologiczny. 3. Egzemplarz dokumentacji badań, o których mowa w ust. 1, podlega po ich zakończeniu nieodpłatnemu przekazaniu wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków.

W przypadku podejmowania uzgodnionych w organem ochrony zabytków działań przy obiektach zabytkowych, przy wyborze wykonawcy tych prac należy kierować się Rozporządzeniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 27 lipca 2011 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich, architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych (Dz.U. z 2011 r. nr 165, poz. 987, z 2015 r. poz. 383).

Ponadto, cytowana ustawa nakłada na obywateli obowiązki związane wynikające z przypadkowych odkryć stanowisk archeologicznych.

Art. 32.

1. Kto, w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych, odkrył przedmiot, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem, jest obowiązany:

- 1) wstrzymać wszelkie roboty mogące uszkodzić lub zniszczyć odkryty przedmiot;
- 2) zabezpieczyć, przy użyciu dostępnych środków, ten przedmiot i miejsce jego odkrycia;
- 3) niezwłocznie zawiadomić o tym właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków, a jeśli nie jest to możliwe, właściwego wójta (burmistrza, prezydenta miasta).

2. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) jest obowiązany niezwłocznie, nie dłużej niż w terminie 3 dni, przekazać wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków przyjęte zawiadomienie, o którym mowa w ust. 1 pkt 3.

3. Wojewódzki konserwator zabytków jest obowiązany w terminie 5 dni od dnia przyjęcia zawiadomienia, o którym mowa w ust. 1 pkt 3 i ust. 2, dokonać oględzin odkrytego przedmiotu.

4. Jeżeli w terminie, określonym w ust. 3, wojewódzki konserwator zabytków nie dokona oględzin odkrytego przedmiotu, przerwane roboty mogą być kontynuowane.

5. Po dokonaniu oględzin odkrytego przedmiotu wojewódzki konserwator zabytków wydaje decyzję:

1) pozwalającą na kontynuację przerwanych robót, jeżeli odkryty przedmiot nie jest zabytkiem;

2) pozwalającą na kontynuację przerwanych robót, jeżeli odkryty przedmiot jest zabytkiem, a kontynuacja robót nie doprowadzi do jego zniszczenia lub uszkodzenia;

3) nakazującą dalsze wstrzymanie robót i przeprowadzenie, na koszt osoby fizycznej lub jednostki organizacyjnej finansującej te roboty, badań archeologicznych w niezbędnym zakresie.

6. Roboty nie mogą być wstrzymane na okres dłuższy niż miesiąc od dnia doręczenia decyzji, o której mowa w ust. 5 pkt 3.

7. Jeżeli w trakcie badań archeologicznych zostanie odkryty zabytek posiadający wyjątkową wartość, wojewódzki konserwator zabytków może wydać decyzję o przedłużeniu okresu wstrzymania robót. Okres wstrzymania robót nie może być jednak dłuższy niż 6 miesięcy od dnia doręczenia decyzji, o której mowa w ust. 5 pkt 3.

8. Po zakończeniu badań archeologicznych, o których mowa w ust. 5 pkt 3, wojewódzki konserwator zabytków wydaje decyzję pozwalającą na kontynuację przerwanych robót.

Art. 33

1. Kto przypadkowo znalazł przedmiot, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem archeologicznym, jest obowiązany, przy użyciu dostępnych środków, zabezpieczyć ten przedmiot i oznakować miejsce jego znalezienia oraz niezwłocznie zawiadomić o znalezieniu tego przedmiotu właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków, a jeśli nie jest to możliwe, właściwego wójta (burmistrza, prezydenta miasta).

2. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) jest obowiązany niezwłocznie, nie dłużej niż w terminie 3 dni, przekazać wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków przyjęte zawiadomienie, o którym mowa w ust. 1.

3. W terminie 3 dni od dnia przyjęcia zawiadomienia, o którym mowa w ust. 1 i 2, wojewódzki konserwator zabytków jest obowiązany dokonać oględzin znalezionej przedmiotu i miejsca jego znalezienia oraz, w razie potrzeby, zorganizować badania archeologiczne.

3.3. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2013 r., poz. 594 z późn. zm.)

Wykonywanie zadań w zakresie kultury i ochrony zabytków jest ustawowym zadaniem samorządów. W art. 7 ust. 1, pkt 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym zostały określone zadania własne gminy:

Art. 7.1. Zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy.

W szczególności zadania własne obejmują sprawy:

9. kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

3.4. Inne akty prawne

Uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami znajdują się także w innych obowiązujących ustawach, przede wszystkim:

- ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2012 r., poz. 647 ze zm.),

- ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (tekst jednolity Dz. U. z 2013 r. poz. 1409 ze zm.),

Art. 30, ust. 2:

W zgłoszeniu należy określić rodzaj, zakres i sposób wykonywania robót budowlanych oraz termin ich rozpoczęcia. Do zgłoszenia należy dołączyć oświadczenie, o którym mowa w art. 32 ust. 4 pkt 2, oraz, w zależności od potrzeb, odpowiednie szkice lub rysunki, a także pozwolenia, uzgodnienia i opinie wymagane odrębnymi przepisami. W razie konieczności uzupełnienia zgłoszenia właściwy organ nakłada, w drodze postanowienia, na zgłaszającego obowiązek uzupełnienia, w określonym terminie, brakujących dokumentów, a w przypadku ich nieuzupełnienia – wnosi sprzeciw, w drodze decyzji.

Art. 39

1. Prowadzenie robót budowlanych przy obiekcie budowlanym wpisanym do rejestru zabytków lub na obszarze wpisanym do rejestru zabytków wymaga, przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę, uzyskania pozwolenia na prowadzenie tych robót, wydanego przez właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków.
 2. Pozwolenie na rozbiórkę obiektu budowlanego wpisanego do rejestru zabytków może być wydane po uzyskaniu decyzji Generalnego Konserwatora Zabytków działającego w imieniu ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego o skreśleniu tego obiektu z rejestru zabytków.
 3. W stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.
 4. Wojewódzki konserwator zabytków jest obowiązany zająć stanowisko w sprawie wniosku o pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektów budowlanych, o których mowa w ust. 3, w terminie 30 dni od dnia jego doręczenia. Niezajęcie stanowiska w tym terminie uznaje się jako brak zastrzeżeń do przedstawionych we wniosku rozwiązań projektowych.
- ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (U. z 2013 r., poz. 1232.ze zm.),
 - ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2013 r, poz. 627, 628, 842, z 2014 r. poz. 805, 850, 1101, 1863, z 2015 r. poz. 222, 774, 1045),
 - ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (t.j. Dz. U. z 2014 r., poz. 518 ze zm.),
 - ustawie z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (t.j. Dz. U. z 2012 r., poz. 406 ze zm.),
 - ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. z 2014 r. poz. 1118 ze zm.).

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i w bibliotekach zostały określone w:

- ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 2012 r., poz. 987),
- ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2012 r., poz. 642).

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy:

- ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (tekst jednolity Dz. U. z 2011 r., Nr 123, poz. 698 ze zm.).

4. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami - *Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2014-2017*

Art. 84 *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* nakłada na Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego obowiązek sporządzenia *Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami*. Celem krajowego programu jest stworzenie warunków niezbędnych do sprawowania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. W krajowym programie zostały określone cele i kierunki działań oraz zadania w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, warunki i sposoby finansowania planowanych działań oraz harmonogram ich realizacji. Zadaniem głównym polityki państwa w dziedzinie ochrony zabytków jest stworzenie w najbliższej przyszłości mechanizmów, które dostosowałyby tę sferę do warunków gospodarki rynkowej. Planowane działania dotyczą sfery legislacyjnej, zmian organizacyjnych obejmujących konieczne rozszerzenie zakresu działań instytucji odpowiedzialnych za ochronę dziedzictwa kulturowego w Polsce oraz zmian w strategii i organizacji ochrony dóbr kultury.

Założenia do programu krajowego określiły cele i kierunki działań oraz zadania, które powinny być podjęte w szczególności przez organy i jednostki administracji publicznej w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Celem programu krajowego jest wzmocnienie ochrony i opieki nad tą istotną materialną częścią dziedzictwa kulturowego oraz poprawa stanu zabytków w Polsce. W założeniach program ma również uporządkowanie działań w sferze ochrony zabytków poprzez wskazanie siedmiu podstawowych zasad konserwatorskich:

1. zasady *primum non nocere* (po pierwsze nie szkodzić),
2. zasady maksymalnego poszanowania oryginalnej substancji zabytku i wszystkich jego wartości (materialnych i niematerialnych),

3. zasady minimalnej niezbędnej ingerencji (powstrzymywania się od działań niekoniecznych),
4. zasady, zgodnie z którą usuwać należy to (i tylko to), co na oryginał działa niszcząco,
5. zasady czytelności i odróżnialności ingerencji,
6. zasady odwracalności metod i materiałów,
7. zasady wykonywania wszelkich prac zgodnie z najlepszą wiedzą i na najwyższym poziomie.

Wymienione zasady dotyczą postępowania konserwatorów – pracowników urzędów, restauratorów dzieł sztuki, architektów, urbanistów, budowlanych, archeologów, właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych.

Założenia do programu krajowego określiły priorytety:

A/ w zakresie uwarunkowań ochrony i opieki nad zabytkami:

1. Pełna ocena stanu krajowego zasobu zabytków nieruchomych. Określenie kategorii i stopnia zagrożeń.
2. Pełna ocena stanu krajowego zasobu zabytków ruchomych. Określenie kategorii i stopnia zagrożeń.
3. Pełna ocena stanu krajowego zasobu dziedzictwa archeologicznego. Określenie kategorii i stopnia zagrożeń oraz wyznaczenie stref o szczególnym zagrożeniu dla zabytków archeologicznych.
4. Objęcie skuteczną i zorganizowaną ochroną przynajmniej najcenniejszych zabytków techniki.
5. Pełna ocena stanu krajowego zasobu pomników historii i obiektów wpisanych na listę światowego dziedzictwa. Określenie kategorii i stopnia zagrożeń.
6. Ocena stanu służb i możliwości wypełniania całokształtu zadań związanych z ochroną i opieką nad zabytkami.
7. Ocena stanu i stopnia objęcia opieką zabytków w poszczególnych kategoriach. Doskonalenie i rozwijanie oraz podnoszenie efektywności i skuteczności instytucjonalnej i społecznej ochrony i opieki nad zabytkami.
8. Udoskonalenie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych w zakresie ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym i zabytkami.

B/ w zakresie działań o charakterze systemowym:

1. Powiązanie ochrony zabytków z polityką ekologiczną ochrony przyrody, architektoniczną i przestrzenną, celną i polityką bezpieczeństwa państwa. Realizacja powszechnych

tendencji europejskich i światowych do rozszerzania pola ochrony na całe dziedzictwo kulturowe obejmujące i dobra kultury i natury (World Cultural Heritage).

2. Przygotowanie strategii ochrony dziedzictwa kulturowego wytyczającej główne założenia koncepcji ochrony w Polsce. Wprowadzenie jej do polityk sektorowych we wszystkich dziedzinach i na wszystkich poziomach zarządzania i gospodarowania.

C/ w zakresie systemu finansowania:

Stworzenie sprawnego systemu finansowania ochrony i opieki konserwatorskiej.

D/ w zakresie dokumentowania, monitorowania i standaryzacji metod działania:

1. Tworzenie systemu i stale aktualizowanych, elektronicznych baz informacji o zasobach i stanie zabytków w Polsce i ich dokumentacji. Stworzenie warunków do realizacji ustawowego obowiązku dokumentowania wszystkich prac, przy wszystkich grupach i typach obiektów zabytkowych.
2. Gromadzenie stale aktualizowanej wiedzy o stanie zachowania, postępach i wynikach prac konserwatorskich i restauratorskich, zagrożeniach, prawidłowości zarządzania i bezpieczeństwie użytkowania obiektów zabytkowych oraz o innych formach ochrony dziedzictwa.
3. Wypracowanie i wprowadzenie szczegółowych zasad ochrony dziedzictwa w planach zagospodarowania przestrzennego. Wypracowanie standardów zagospodarowania i estetyki zabytkowych przestrzeni publicznych.

E/ w zakresie kształcenia i edukacji:

1. Utrzymanie i doskonalenie dotychczas wypracowanego systemu kształcenia w dziedzinie konserwacji i ochrony. Zorganizowanie systemu podnoszenia kwalifikacji w każdej grupie zawodowej pracującej na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego.
2. Kształcenie społeczeństwa w duchu poszanowania dla autentyzmu oraz wartości materialnych i niematerialnych wspólnego, wielokulturowego dziedzictwa. Budowanie klimatu społecznego zrozumienia i akceptacji dla idei ochrony i dawności zabytków odczytywanych jako źródło tożsamości, wiedzy i dumy z przeszłości, tradycji, wiedzy o sposobie życia i pracy przodków.
3. Upowszechnianie wśród właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych znajomości zasad konserwatorskich, zasad etyki i profilaktyki konserwatorskiej. Tworzenie

mechanizmów ekonomicznych sprzyjających prawidłowemu traktowaniu obiektów zabytkowych.

F/ w zakresie współpracy międzynarodowej:

1. Wzmocnienie obecności Polski w światowym i europejskim środowisku działającym na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego i promocja polskich osiągnięć w tej dziedzinie.
2. Oparcie działań na pojęciu wspólnego dziedzictwa kultury ludzkości. Troska o ochronę polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą.

4.2. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami - *Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004–2013 oraz Uzupelnienia Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004–2020*

Narodowy Program Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego” na lata 2004-2013 jest elementem opracowanej w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004–2013. W 2005 roku MKiDN przygotowało uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020. Narodowy Program Kultury określa politykę rządu wobec zabytków i dziedzictwa kulturowego do 2013 r. Celem strategicznym programu jest intensyfikacja ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, w tym szczególnie kompleksowa poprawa stanu zabytków nieruchomych. Zawiera ona również ogólne wytyczne do konstruowania programu gminnego

Przyjęte zostały następujące priorytety:

1. Aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe.
Działania realizowane w ramach tego priorytetu mają na celu materialną poprawę stanu zabytków, ich adaptację i rewitalizację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców, turystów i inwestorów. Realizacja działań pozwoli na zwiększenie atrakcyjności regionów, a także wykorzystanie przez nie potencjału związanego z posiadanym dziedzictwem kulturowym.
2. Edukacja i administracja na rzecz ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego.
Dokumentem służącym wdrożeniu Narodowej Strategii Kultury w sferze materialnej spuścizny kulturowej Polski jest Narodowy Program Kultury “Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego”. Program ten jest zgodny z Narodowym Planem Rozwoju oraz z Krajowym Programem Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na Lata 2014-

2017. Podstawą do sformułowania Narodowego Programu Kultury „Ochrona Zabytków i dziedzictwa kulturowego” jest uznanie sfery dziedzictwa za podstawę rozwoju kultury i upowszechniania kultury, a także za potencjał regionów, służący wzrostowi konkurencyjności regionów dla turystów, inwestorów i mieszkańców.

5. RELACJE PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KALINOWO Z DOKUMENTAMI WYKONANYMI NA POZIOMIE WOJEWÓDZTWA I POWIATU

5.1. Program opieki nad zabytkami województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2012-2015

Program opieki nad zabytkami województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2012-2015 został przyjęty uchwałą nr XIII/240/11 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 28 grudnia 2011 r.

Ideą opracowania programu opieki nad zabytkami dla województwa warmińsko-mazurskiego było uznanie potrzeby zachowania zasobów regionalnego dziedzictwa kulturowego jako ważnego czynnika wpływającego na kształtowanie się tożsamości regionalnej i promocji turystycznej. W celu realizacji idei opracowania, w/w program ustalił podstawowe zakresy podejmowanych działań, zmierzających do ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego województwa:

1. Zespoleń i koordynacja form i metod ochrony dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez:

- a/ realizację powszechnych tendencji europejskich i światowych do rozszerzania pola ochrony na całe dziedzictwo kulturowe obejmujące dobra kultury i natury;
- b/ powiązanie ochrony zabytków z polityką ekologiczną (ochrony przyrody), architektoniczną i przestrzenną, celną oraz polityką bezpieczeństwa;
- c/ włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania województwa;
- d/ uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków (w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego) łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej w planach rozwoju województwa;
- e/ uwzględnianie – w planach zagospodarowania przestrzennego – ochrony środowiska naturalnego powiązanego przestrzennie z założeniami urbanistycznymi i ruralistycznymi oraz zespołami architektonicznymi;
- f/ opracowywanie gminnych i powiatowych programów opieki nad zabytkami jako ważnego instrumentu kształtowania lokalnych strategii rozwoju;

g/ wykorzystywanie nowej formy ochrony zabytków, jaką stanowi park kulturowy;

2. Opieka nad zabytkami nieruchomymi ze szczególnym uwzględnieniem obiektów i zespołów charakterystycznych dla województwa warmińsko-mazurskiego:

a/ Wspieranie polityki konserwatorskiej dotyczącej m.in.: postępowania zgodnie z obowiązującymi standardami i zasadami konserwatorskimi, wykonywania kompleksowych dokumentacji obiektów zabytkowych poddawanych pracom konserwatorskim bądź rewaloryzacyjnym;

b/ Inicjowanie, wspieranie i popularyzacja działań zmierzających do wyszukania nowych właścicieli lub dzierżawców dla obiektów zabytkowych wymagających zagospodarowania;

c/ Dofinansowywanie wybranych prac badawczych i dokumentacyjnych związanych z najważniejszymi obiektami zabytkowymi – wprowadzenie systemu wojewódzkich grantów badawczych;

d/ Dofinansowywanie prac konserwatorskich przy zabytkach, zgodnie z priorytetami określonymi w programie;

e/ Wdrożenie i realizacja programów opieki nad zabytkami o szczególnym znaczeniu dla tożsamości kulturowej województwa, tj. program ochrony gotyckiej architektury ceglanej, program ochrony i odnowy centrów historycznych miast oraz zespołów urbanistycznych powstałych w XIX i XX w., program ochrony dziedzictwa wiejskiego, program ochrony i odnowy architektury użyteczności publicznej, program ochrony architektury przemysłowej i zabytków techniki, program ochrony zabytkowych zespołów dworsko-parkowych, program ochrony alei przydrożnych, program ochrony sanktuariów pielgrzymkowych, program ochrony architektury sakralnej XIX i XX wieku, program ochrony kapliczek i krzyży przydrożnych.

3. Opieka nad zabytkami ruchomymi poprzez:

a/ dokumentację;

b/ konserwację;

c/ działania promocyjne.

4. Opieka nad zasobami muzeów.

5. Program ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego województwa warmińsko-mazurskiego.

W programie uznano obszar województwa warmińsko-mazurskiego za region o wyjątkowych walorach archeologicznego dziedzictwa kulturowego. Decydują o tym przede wszystkim:

- stosunkowo duża liczba znanych stanowisk, w tym dobrze zachowanych i mających wyjątkowe znaczenie dla archeologii europejskiej. Przykładem może być sieć osad nawodnych kultury kurhanów zachodniobałtyjskich bądź też kompleksy grodzisk, kurhanów, itp.;
- charakter wielu z nich, ujawniający interesujące związki z terenami ościennymi, w tym szczególnie od wschodu i zachodu regionu;
- walory stosunkowo nieprzekształconego jeszcze środowiska naturalnego, z którym współgra archeologiczny krajobraz kulturowy (np. grodziska i kurhany, a także niektóre charakterystycznie posadowione stanowiska płaskie).

Strategia ochrony archeologicznych zasobów regionu powinna się skupić na następujących zadaniach:

- a/ współpracę ze środowiskiem tzw. „wykrywaczy” zmierzającą do pełnej kontroli ich działalności, a także dającą możliwości wykorzystania ich umiejętności w działaniach zmierzających do pełniejszego rozpoznania zasobów archeologicznych i zapobieganie działalności przestępczej polegającej głównie na nielegalnym handlu zabytkami archeologicznymi;
- b/ szerszą niż dotychczas edukację i popularyzację w zakresie potrzeby ochrony dziedzictwa archeologicznego poprzez organizacje plenerowych festynów i pokazów, szlaków turystycznych, ścieżek edukacyjnych itp.;
- c/ wspieranie rewitalizacji zabytków archeologicznych nieruchomych o własnych formach krajobrazowych;
- d/ wspieranie działań zmierzających do podejmowania prac konserwatorskich przy archeologicznych zabytkach ruchomych wpisanych do rejestru zabytków;
- e/ powołanie Muzeum Archeologicznego – nowoczesnej placówki o randze wojewódzkiej o odpowiednim zapleczu magazynowym, której zadaniem byłoby m.in. systematyczne gromadzenia i eksponowanie pozyskiwanych w trakcie badań materiałów zabytkowych, a także ich konserwację i digitalizację.
- f/ utworzenie parków kulturowych, działających w oparciu o zabytki archeologiczne.

6. Ochrona dziedzictwa niematerialnego.

7. Praktyczne wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego – rozwój turystyki, działania edukacyjne, promocyjne.

- a/ utworzenie portalu internetowego, aktualizowanego na bieżąco, o wielowątkowym profilu informacyjnym na temat dziedzictwa kulturowego regionu;
- b/ stworzenie wojewódzkiego jednolitego systemu regionalnej popularyzacji i promocji zagadnień z zakresu ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego, skierowanego do jednostek samorządu terytorialnego, szkół, organizacji pozarządowych itp.
- c/ działania wspierające wykorzystywanie obiektów zabytkowych (zwłaszcza nieużytkowanych) dla potrzeb rozwoju infrastruktury turystycznej;
- d/ realizacja programu ogólnospołecznej edukacji kulturowej; właściwa edukacja dzieci i młodzieży nastawiona na poznanie wartości tzw. „małych ojczyzn” i wskazanie potrzeby ochrony krajobrazu kulturowego jako swoistego wyróżnika i świadectwa tożsamości regionalnej;
- e/ wydawanie i dofinansowywanie wydawnictw poświęconych zabytkom Warmii i Mazur;
- f/ promowanie i wspieranie przywracania lub utrzymywania w obiektach pierwotnych, historycznych funkcji;
- g/ współudział w organizacji i współfinansowanie imprez kulturalnych, zwłaszcza o znaczeniu ponadlokalnym, promujących dziedzictwo kulturowe;
- h/ działania związane z funkcjonowaniem szlaków edukacyjno-turystycznych po zasobach dziedzictwa kulturowego;
- i/ organizacja i rozszerzenie formuły Europejskich Dni Dziedzictwa.

5.2. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego.

Program opieki nad zabytkami gminy Kalinowo zgodny jest z wyznaczonymi w planie zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego (uchwała nr XXXIII/505/02 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 12 lutego 2002 r.) celami polityki przestrzennej, zasadami ich realizacji oraz przyjętymi w planie kierunkami działań polityki przestrzennej w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego.

W sferze kulturowej obejmującej system ochrony dziedzictwa kulturowego przyjęto zasady kompleksowości działań ochronnych i rewaloryzacyjnych, łączenia ochrony

środowiska kulturowego z ochroną środowiska przyrodniczego oraz promowania regionalnych walorów dziedzictwa kulturowego.

Podstawowe cele polityki przestrzennej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego, zapisane w planie zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego dotyczą:

- ochrony dziedzictwa kulturowego i historycznego jako filaru turystyki;
- otoczenia szczególną troską obiektów zabytkowych o randze krajowej i międzynarodowej a także obiektów o mniejszej randze lecz decydujących o odrębności regionalnej;
- przywrócenia zespołom staromiejskim ich historycznego charakteru (rewaloryzacja);
- zachowania historycznej zabudowy wiejskiej z układem drożnym oraz zabytkowych układów pałacowych, dworskich i parkowych;
- respektowanie w zagospodarowaniu przestrzennym bezkonfliktowego wkomponowania zabudowy w przestrzeń historyczną.

Rozwiązanie problemów w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego na obszarze województwa warmińsko-mazurskiego będzie obejmowało przede wszystkim:

- działania ochronne i zabezpieczające, a także określenie zasobów i ich wartości;
- opracowanie strategii działań zmierzających do skutecznej i ciągłej ochrony, prawidłowego ich zagospodarowania i wypromowania;
- usystematyzowanie istniejących opracowań dotyczących krajobrazu kulturowego na fragmentach byłych województw włączonych w granice nowego regionu, dokonanie ich oceny według jednolitych kryteriów oraz uzupełnienie braków;
- przystosowanie obiektów zabytkowych do nowych funkcji (np. turystyka).

5.3. Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do 2025 roku

Założenia programu opieki nad zabytkami gminy Kalinowo odwołują się do ogólnych treści przyjętych w strategii rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do 2025 roku (uchwalonej przez Sejmik Województwa Warmińsko-Mazurskiego uchwałą nr XXXVIII/553/13 z dnia 25 czerwca 2013 r.). W/w dokument nie zajmuje się w stopniu szczegółowym zagadnieniami związanymi z ochroną i opieką nad zabytkami. Zakłada jednak rozwój, konserwację, rewaloryzację i zagospodarowanie dóbr kultury jako czynnik powiązany z rozwojem produktów turystycznych, zwłaszcza

urozmaiceniem oferty w zakresie turystyki kulturowej. Wskazuje także na potrzebę włączenia obiektów zabytkowych do procesu integracji województwa i budowania tożsamości regionalnej poprzez rozszerzenie w programach nauczania historii regionu zagadnień z zakresu dziedzictwa kulturowego.

5.4. Plan rozwoju lokalnego powiatu ełckiego do roku 2016

Plan rozwoju lokalnego powiatu ełckiego, zaktualizowany w 2008 roku nie zajmuje się problematyką dziedzictwa kulturowego. Autorzy opracowania wymieniają jedynie, najciekawsze ich zdaniem obiekty zabytkowe oraz wskazują na konieczność przeprowadzania remontów i renowacji obiektów zabytkowych w celu poprawienia estetyki otoczenia.

5.5. Strategia zrównoważonego rozwoju powiatu ełckiego do roku 2016

Autorzy strategii wskazują na wysoki poziom ochrony środowiska kulturowego jako jedną z siedmiu zaleceń, akcentujących to jakie zadania należy podejmować, aby wprowadzić w życie ideę zrównoważonego rozwoju powiatu ełckiego. Rozumieją przez to „utrzymywanie jakości wytworzonego dziedzictwa kulturowego, tzn. ochronę, utrzymanie i rehabilitację kultury i wartości architektury, łącznie z budynkami, pomnikami; zapewnienie atrakcyjności przestrzeni i budynków”.

6. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

**(RELACJE PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KALINOWO Z DOKUMENTAMI
WYKONANYMI NA POZIOMIE GMINY)**

6.1. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta gminy Kalinowo

W/w dokument omawia stan zachowania zabytków architektury, cmentarnictwa, w tym cmentarzy z czasów I wojny światowej oraz stanowisk archeologicznych znanych z terenu gminy. Zawiera także listę obiektów zabytkowych, objętych ochroną prawną poprzez wpis do rejestru zabytków województwa warmińsko-mazurskiego. Wskazuje też na obszary, które powinny zostać objęte ochroną krajobrazu kulturowego. Wskazuje także na cele polityki przestrzennej gminy jakim powinno być takie korzystanie z dziedzictwa kulturowego, aby zachować go w jak najlepszym stanie dla przyszłych pokoleń. Cele te obejmują:

1. Zachowanie obiektów i obszarów dziedzictwa kulturowego prawnie chronionych.
2. Ochrona zarejestrowanych i nowoodkrytych obiektów archeologicznych.
3. Wyodrębnienie i objęcie ochroną jednostek architektoniczno-krajobrazowych (JARK) oraz określenie zasad i zakresu tej ochrony dla poszczególnych jednostek.
4. Odrestaurowanie najcenniejszych obiektów.
5. Wykorzystanie i udostępnienie zachowanych zasobów dziedzictwa kulturowego w celu poszerzenia świadomości społeczeństwa w tym zakresie, w celu promocji wizerunku gminy, w celu uatrakcyjnienia oferty turystycznej i w celu upowszechnienia wiedzy o historii regionu.
6. Rehabilitacja wiejskiego krajobrazu na terenach zdewastowanych.
7. Ochrona zachowanych cmentarzy i kwater wojennych.

6.2. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego

Na terenie gminy Kalinowo obowiązują następujące plany zagospodarowania przestrzennego:

1. Uchwała Nr XXI/118/05 z dn. 25 lutego 2005 r. mpzp wsi Makosieje
2. Uchwała Nr XXXIV/183/06 z dn. 27 września 2006 r. mpzp w obrębie wsi Jędrzejki
3. Uchwała Nr XVII/96/08 z dn. 29 kwietnia 2008 r. mpzp dla terenów rekreacyjno – wypoczynkowych w obszarze gruntów byłego PGR Skrzypki
4. Uchwała Nr XXXVI/212/09 z dn. 30 października 2009 r. mpzp terenu położonego w obrębie Skomętno Wielkie zwanego „Skomętno Wielkie I”
5. Uchwała Nr XXXVI/213/09 z dn. 30 października 2009 r. mpzp terenu położonego w obrębie Skomętno Wielkie zwanego „Skomętno Wielkie II”
6. Uchwała Nr XXVII/162/09 z dn. 30 stycznia 2009 r. mpzp terenu położonego w obrębie Stacze, Gmina Kalinowo, zwanego „GAJA ARTE”
7. Uchwała Nr XXXIX/236/10 z dn. 18 lutego 2010 r. mpzp terenu położonego w obrębie Romoty, Gmina Kalinowo
8. Uchwała Nr XLVIII/277/10 z dn. 18 października 2010 r. mpzp terenu położonego w obrębie Lisewo, Gmina Kalinowo, zwanego „Lisewo I”
9. Uchwała Nr XLVIII/278/10 z dn. 18 października 2010 r. mpzp terenu położonego w obrębie Lisewo, Gmina Kalinowo, zwanego „Lisewo II”
10. Uchwała Nr IX/53/11 z dn. 23 września 2011 r. mpzp terenu położonego w obrębie Wysokie, Gmina Kalinowo
11. Uchwała Nr IX/55/11 z dn. 23 września 2011 r. mpzp terenu położonego w obrębie Laski Wielkie, Gmina Kalinowo
12. Uchwała Nr IX/56/11 z dn. 23 września 2011 r. mpzp terenu położonego w obrębie Gołubie, Gmina Kalinowo
13. Uchwała Nr VI/28/11 z dn. 29 kwietnia 2011 r. mpzp terenu położonego w obrębie Skrzypki (dz. Nr 126), Gmina Kalinowo
14. Uchwała Nr X/61/11 z dn. 18 listopada 2011 r. mpzp terenu położonego w obrębie Romanowo, Gmina Kalinowo, zwanego „Żwirownia Ryczywół”
15. Uchwała Nr X/62/11 z dn. 18 listopada 2011 r. mpzp terenu położonego w obrębie 12 – Kalinowo, Gmina Kalinowo, zwanego „Kalinowo I”

16. Uchwała Nr X/63/11 z dn. 18 listopada 2011 r. mpzp terenu położonego w obrębie 12 – Kalinowo, Gmina Kalinowo, zwanego „Kalinowo II”
17. Uchwała Nr XI/73/11 z dn. 22 grudnia 2011 r. mpzp terenu położonego w obrębie Romoty (dz. nr 259/1, 259/2), Gmina Kalinowo
18. Uchwała Nr XII/82/12 z dn. 28 lutego 2012 r. mpzp terenów położonych w obrębie Stacze, Gmina Kalinowo
19. Uchwała Nr XIII/92/12 z dn. 23 kwietnia 2012 r. mpzp terenu położonego w obrębie Sypitki, Gmina Kalinowo

Prawo stanowi, że **w stosunku do obiektów budowlanych i obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, ale ujętych w ewidencji zabytków**, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków. Organ konserwatorski w postępowaniu prowadzonym na podstawie art. 39 ust. 3 Ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane wypowiada się w zakresie swojej właściwości na temat przedstawionego projektu budowlanego i wpływu zamierzenia inwestycyjnego na chronione właściwości obszaru/objektu, które zakwalifikowały go do ewidencji zabytków, analizując konkretne rozwiązania projektowe. W stosunku do zamierzeń, które wymagają jedynie zgłoszenia zgodnie z art. 30 ust. 7 Ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane, właściwy organ może nałożyć w drodze decyzji obowiązek uzyskania pozwolenia na wykonanie określonego obiektu lub robót budowlanych objętych obowiązkiem zgłoszenia, jeżeli ich realizacja może naruszać ustalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub spowodować m.in. pogorszenie stanu środowiska lub stanu zachowania zabytku. Uzgodnienia projektów budowlanych obiektów realizowanych w strefie A pełnej ochrony konserwatorskiej, **w przypadku inwestycji dotyczącej obiektu lub obszaru, który nie jest ujęty w gminnej ewidencji zabytków**, a przepisy planu miejscowego nadal nakładają obowiązek uzyskania uzgodnienia konserwatorskiego, wojewódzki konserwator zabytków może zając stanowisko w drodze pisma urzędowego na wniosek inwestora, np. wg art. 32 ust 1 pkt 2 ustawy – Prawo budowlane.

7. CHARAKTERYSTYKA ZASOBÓW I ANALIZA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY KALINOWO

7.1. Zwięzła charakterystyka dziedzictwa kulturowego gminy na tle zarysu historii obszaru gminy

Najstarszy ślad działalności człowieka w Polsce północno-wschodniej – róg renifera ze śladami obróbki krzemiennym narzędziem – wydobyto z warstw piasku datowanych na okres sprzed około 15 tysięcy lat wstecz nad jeziorem Popówka Mała, znajdującym się w obrębie granic miejskich Giżycka – stolicy sąsiedniego powiatu.

Pierwsze wzmianki pisane o obszarze na którym obecnie znajduje się gmina Kalinowo datowane są na II w.n.e. , kiedy to w dziełach Tacyta i Ptolemeusza wzmiankowane zostały plemiona Galindów i Sudinów.

W latach 1277 – 1283 obszar Wielkich Jezior Mazurskich opanował Zakon Krzyżacki. W 1277 r. rozegrała się krwawa bitwa między Krzyżakami, a Jaćwingami nad jeziorem Skomętno w okolicach Ełku. Kronikarz Zakonu Piotr Dusburg pod datą 1280 r. zapisał: “ koniec wojny w Prusach. Początek wojny litewskiej.” Interesujący nas obszar w owych czasach z wolna pokrywał się puszczą. Po zaciekłych wojnach ludności na tym obszarze było niewiele, nie doszło jednak do całkowitego wyludnienia o czym świadczą znaleziska archeologiczne ceramiki datowane na XIV - XV w. Obszar obecnej gminy nie był zasiedlany przez Krzyżaków w ciągu dwóch kolejnych stuleci. Pas puszczy stanowił granicę z Litwą. Dwie wielkie wojny 1410 i 1414 toczyły się z dala, miały jednak wpływ na sytuację terenu. W 1422 r. zgodnie z traktatem nad jeziorem Mełno ustalono granicę między zakonem a ziemiami podległymi Jagiellonom. Granica ta z niewielkimi korektami istniała do okresu międzywojennego.

Teren obecnej gminy należał do dwóch jednostek administracyjnych: część północna do prokuratorii w Giżycku, komturia w Pokarminie (Branderburg), część południowa do prokuratorii w Ełku, komturia w Baldze. Z tego czasu pochodzi jedna lokacja wsi Golubie (1440).

Od połowy XV w. powstawać zaczęły nowe wsie, zakładane dla osadników z terenu Europy Zachodniej i obszarów mazowieckich: Borzymy (1495) z prawem postawienia młyna nad Przepiórką, Czyńcze (1496), Długie (1491), Ginie (1471), Golubka (1505), Grądzkie (1479),

Jędrzejki (1504), Makosieje (1483), Marcinowo (1485), Maże (1494), Mikołajki (1475), Skomętno W. (1473), Skrzypki (1495), Stacze (1482), Stare Cimochy (1476), Sypitki (1483).

Parafie powstały w Borzymach, Kalinowie i Lisewie. Przy świątyniach w Kalinowie i Lisewie istniały szkoły parafialne. W Romotach w 1518 r. istniała karczma. Po zniszczeniach wojny pruskiej nastąpiło przekształcenie państwa zakonnego w świeckie Prusy książęce (1525 - 1657).

Po okresie stagnacji nastąpiły nowe nadania i zmiany dotychczasowych. Nowy okres osadniczy określają daty 1525 - 1568 czyli czas panowania Albrechta von Hohenzollern-Ansbach. Obszar gminy Kalinowo wszedł wówczas w skład starostwa ełckiego i częściowo straduńskiego. Nadania książęce odbywały się bezpośrednio lub w formie sprzedaży za pośrednictwem starostów na prawie magdeburskim. Dobra zakonne stawały się książęcymi. Lokowano wsie czynszowe: Dzikie /?/, Iwański /1539/, Milewo /1562/, Piętki /1539/, Przepiórki /?/, Romoty /1539/, Tretowskie /?/, Wierzbowo /1546/, Zaborowo /1531/. Utworzono nową parafię w Pisanicy /1565/.

Kolejny okres osadniczy nastąpił w wyniku przemian od drugiej połowy XVI w. do pocz. XVIII w. W tym okresie powstawała na terenie gminy jedynie wieś Imionki.

Wsie znajdujące się na terenie dzisiejszej gminy Kalinowo rozwijały się w oparciu o kontakty z pobliskim miastem – Ełkiem.

W czasie „potopu szwedzkiego” 1655 r. książę pruski opowiedział się po stronie króla szwedzkiego, wiążąc z tym swoje plany zrzucenia zależności lennej od Polski. Po klęsce w bitwie pod Prostkami, gdzie posiłkujące Szwedów wojska pruskie uległy wojskom hetmana Wincentego Gosiewskiego, na Mazury wtargnęły wspierające Polaków oddziały litewskie i tatarskie. Znaczną część mieszkańców tych ziem wymordowano lub wzięto w jasyr i sprzedano w niewolę. Sytuację demograficzną i gospodarczą znacznie pogorszyła panująca w 1710 r. wielka epidemia dżumy. Niektóre wsie zostały niemal całkowicie wyludnione.

Po wojnach napoleońskich w państwie pruskim przeprowadzono reformę administracji oraz innych dziedzin życia państwowego. Zniesiono poddaństwo chłopów i zlikwidowano przymus cechowy. Organy obywatelskie w miastach, czyli rady miejskie, oddzielono od organu wykonawczego - zarządów miejskich, które stały się organami państwowej administracji publicznej. Dokonano także zmian w podziale terytorialnym Prus.

Druga połowa XIX stulecia przyniosła poprawę jakości życia mieszkańców okolic Ełku. Od 1866 r. stopniowo oddawano do użytku sieć kolei żelaznych (Ełk – Królewiec /1868/, Ełk – Wystruć /1878-79/), wprawdzie interesujący nas obszar otrzymał sieć kolejową znacznie

później, to jednak pośredni wpływ kolei na sytuację gospodarczą terenu był coraz większy. Dynamicznie zaczęło rozwijać się szkolnictwo.

W czasie I wojny światowej tereny dzisiejszej gminy Kalinowo znalazły się na głównej linii frontu wschodniego. Wiele wsi zostało niemal doszczętnie zniszczonych. Ich odbudowa, z pomocą państwową, trwała wiele lat.

W latach między pierwszą a drugą wojną światową Lyck i okolice stały się modnym kierunkiem wyjazdów wypoczynkowych. We wsiach wznoszono zajazdy dla podróżnych. Dobra koniunktura trwała do wybuchu II wojny światowej. W styczniu 1945 r. zarządzono ewakuację ludności, rozpoczynając tym samym wielką wędrówkę ludów. Później zaczęli licznie napływać „repatrianci” z Wileńszczyzny oraz innych, utraconych na rzecz ZSRR terenów dawnej Polski. Miasto i okolicę zasiedlali również przybysze z Polski centralnej oraz ludność ukraińska, przesiedlona przymusowo z południowo-wschodnich powiatów Polski w ramach akcji „Wisła”. Jednocześnie od sierpnia 1946 r. rozpoczęła się akcja przesiedlania miejscowej ludności pochodzenia niemieckiego za Odrę. Ci z Mazurów, którzy nie chcieli się zgodzić na polski rodowód i spolszczenie nazwisk oraz imion, musieli emigrować. Z czasem, w kilku falach i z różnym natężeniem, doprowadziło to do prawie całkowitej emigracji elementu mazurskiego do powojennych (przeważnie zachodnich) Niemiec.

W ramach reformy administracyjnej 1975 roku zlikwidowano powiat ełcki, zaś tereny gminy Kalinowo włączono w obszar województwa suwalskiego, gdzie pozostawały do kolejnej reformy administracyjnej, która w 1999 r. przywróciła powiat ełcki, zlokalizowany w województwie warmińsko-mazurskim.

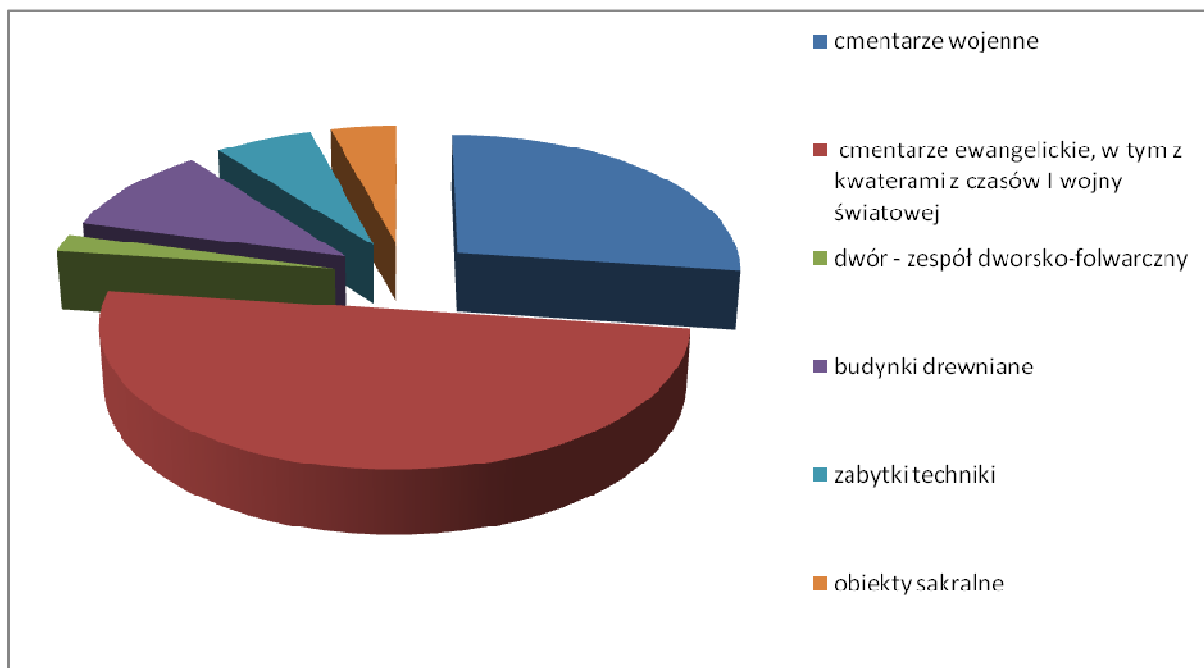
7.2. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy Kalinowo

Na terenie gminy Kalinowo znajduje się 48 obiektów zabytkowych objętych ochroną prawną wynikającą z ujęcia ich w rejestrze zabytków województwa warmińsko-mazurskiego, prowadzonym przez Warmińsko-Mazurskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Nie istnieją:

- chata drewniana pod adresem Dorsze 9 (A-593 z 30.11.1966 r.);
- chata drewniana pod adresem Krzyżewo 11 (A-91 z 22.01.1953 r.);
- budynek gospodarczy drewniany pod adresem Krzyżewo 11 (A-25, A-26 z 22.01.1953 r.);
- chata drewniana pod adresem Krzyżewo 16 (A-92 z 22.01.1953 r.);
- chata drewniana pod adresem Zocie 8 (A-592 z 30.11.1966 r.).

Obiekty te pozostaną ujęte w gminnej ewidencji zabytków gminy Kalinowo do czasu wykreślenia ich z rejestru zabytków decyzją Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Wykres 1. Gmina Kalinowo. Proporcje poszczególnych kategorii funkcjonalnych obiektów zabytkowych objętych ochroną prawną poprzez wpis do rejestru zabytków województwa warmińsko-mazurskiego.

Źródło: opracowanie własne.

Według obowiązującej obecnie doktryny konserwatorskiej obiekty zabytkowe nie podlegają wartościowaniu. Wszystkie zabytki objęte ochroną prawną poprzez wpis do rejestru zabytków województwa warmińsko-mazurskiego podlegają takim samym standardom ochrony prawnej.

Wykaz obiektów zabytkowych objętych ochroną prawną poprzez wpis do rejestru zabytków województwa warmińsko-mazurskiego z tereny gminy Kalinowo zawiera załącznik nr 1 do niniejszego programu.

7.3. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

Ewidencja zabytków gminy Kalinowo, poza zabytkami wpisanymi do rejestru zabytków, obejmuje także obiekty nierejestrowe. W przewadze są to zabytki budownictwa murowanego w typie wiejskim (budynki mieszkalne) oraz zabytkowe cmentarze ewangeliczne i wojenne z czasów I wojny światowej.

Wykaz obiektów zabytkowych ujętych w gminnej ewidencji zabytków gminy Kalinowo, nie wpisanych do rejestru zabytków województwa warmińsko-mazurskiego zawiera załącznik nr 2 do niniejszego programu.

7.4. Zabytki archeologiczne

Na terenie gminy Kalinowo znajduje się 268 stanowisk archeologicznych, w tym jedno spośród nich objęte jest ochroną prawną poprzez wpis do rejestru zabytków województwa warmińsko-mazurskiego.

Wykaz stanowisk archeologicznych ujętych w gminnej ewidencji zabytków gminy Kalinowo zawiera załącznik nr 3 do niniejszego programu.

8. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY KALINOWO.

ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ

W wyniku weryfikacji danych archiwalnych i waloryzacji zabytków nieruchomych wykonanej podczas sporządzania gminnej ewidencji zabytków, stwierdzono, iż na terenie gminy Kalinowo przeważają zabytkowe cmentarze, w tym cmentarze wojenne z czasów I wojny światowej oraz zabytki budownictwa murowanego, mieszkalnego. W gminnej ewidencji zabytków ujęte zostały obiekty budowlane o niezatartych cechach zabytkowych. Do najczęstszych działań uszkadzających w nieodległej przeszłości obiekty zabytkowe należały niefachowo prowadzone modernizacje i remonty – rozbudowy zmieniające bryłę budynku, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, często powiązana ze zmianą kształtu otworów, zmiany pokrycia dachów. Uszczerbek pod tym względem jest tym większy, iż właśnie charakterystyczne budownictwo stanowi o odrębności kulturowej tego terenu.

Obiekty sepulkralne oraz sakralne zachowane są w dobrym stanie, na bieżąco remontowane, zaś wszelkie działania przy zabytkach są uzgadniane i akceptowane przez Warmińsko-Mazurskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Tabela 1. Analiza SWOT dla terenu gminy Kalinowo

SILNE STRONY	SŁABE STRONY
- atrakcyjna lokalizacja terenu gminy; - bliskość stolicy regionu, co przekłada się na zainteresowanie władz samorządowych różnych szczebli; - dobrze utrzymane zabytkowe zespoły sakralne i zabytkowe cmentarze; - postrzeganie terenu gminy jako atrakcyjnego produktu turystycznego, zarówno dzięki substancji zabytkowej, jak też walorom krajobrazowym; - wykorzystanie walorów dziedzictwa kulturowego regionu w kreowaniu produktów turystycznych; - uwzględnienie zagadnień dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego w dokumentach strategicznych i planistycznych gminy; - pozytywne nastawienie władz gminy i regionu oraz mediów do zagadnień związanych z dziedzictwem kulturowym; - stosunkowo duża ilość obiektów wpisanych do rejestru zabytków; - funkcjonowanie gminnej ewidencji zabytków; - wyjątkowe obiekty zabytkowe charakterystyczne dla krajobrazu kulturowego Mazur – cmentarze wojenne z czasów I wojny światowej; - duży potencjał organizacji pozarządowych.	- nowa zabudowa nienawiązująca do pierwotnego układu zabudowy (brak harmonii); - średni lub zły stan techniczny niektórych obiektów zabytkowych; - zaniedbania i brak elementarnego porządku w obrębie niektórych zabytkowych posesji, co obniża ich estetykę i pozytywny odbiór; - chęć unowocześniania „za wszelką cenę”, często z użyciem nowych technologii, które burzą estetykę obiektów zabytkowych i krajobrazu (plastikowa stolarka, blachodachówka itp.); - brak środków finansowych na konserwację i rewaloryzację obiektów zabytkowych.
SZANSE	ZAGROŻENIA
- stała poprawa jakości środowiska naturalnego; - możliwości w pozyskiwaniu środków finansowych z różnych źródeł; - postępujący rozwój inicjatyw lokalnych organizacji pozarządowych mających w swym polu działania między innymi troskę o substancję zabytkową gminy; - upowszechnianie edukacji nastawionej na poszanowanie zabytków i ich prawidłowa	- niestabilność i luki legislacyjne zarówno w sferze finansowej, jak też ochrony zasobów kulturowych; - nadmierna komercjalizacja w sferze zabytków; - zanikająca edukacja estetyczna na rzecz praktyczności przy zastosowaniu minimalnych nakładów finansowych; - częste jednowymiarowe postrzeganie zasobów dziedzictwa kulturowego: bądź poprzez pryzmat ich komercyjnego wykorzystania lub też jedynie

ochronę i atrakcyjne przekształcenia nie naruszające ich pierwotnego wyglądu; - funkcjonowanie zabytków w kontekście atrakcyjnego środowiska przyrodniczego; - dobrze rozmieszczone dominanty i subdominanty w układzie przestrzennym wsi; - korzystanie z pozytywnych doświadczeń innych miast i regionów; - wykorzystanie mediów w edukacji nastawionej na ochronę zabytków i krajobrazu; - poprawa dostępności komunikacyjnej terenu gminy zarówno w obrębie regionu, jak też w szerszym kontekście.	jako zasobu historycznego; - wciąż niezadowalający stan usług towarzyszących turystyce; - dokonywanie podziałów i parcelacji obiektów i zespołów zabytkowych oraz ich otoczenia, uniemożliwiających korzystanie z obiektów zabytkowych; - niedostatek mechanizmów promujących działania na rzecz ochrony, konserwacji i rewaloryzacji zabytków.

Źródło: opracowanie własne

9. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE I ZADANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KALINOWO

9.1 Założenia programowe programu opieki nad zabytkami gminy Kalinowo

W założeniach programowych i działaniach programu powinna zostać uwzględniona specyfika gminy Kalinowo wynikająca z jej położenia, historii, przemian społecznych i gospodarczych. Wspieranie rozwoju terenu gminy z poszanowaniem dziedzictwa kulturowego powinno być podstawą obecnych i przyszłych działań, tak aby gmina była miejscem atrakcyjnym i przyjaznym, zarówno dla mieszkańców jak i przyjezdnych.

Założeniami programu opieki nad zabytkami są:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania gminy;
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego w powiązaniu z uwarunkowaniami dotyczącymi ochrony przyrody i równowagi ekologicznej, w planach rozwoju gminy;
- uwzględnienie w planach zagospodarowania przestrzennego problematyki historycznego sąsiedztwa i form zabudowy tradycyjnej oraz egzekwowanie nawiązania w nowych budynkach do lokalnych form i materiałów;
- uwzględnienie w planach zagospodarowania przestrzennego ochrony krajobrazu naturalnego związanego przestrzennie z założeniami urbanistycznymi i architektonicznymi wsi gminy Kalinowo;
- skuteczne stosowanie i wykorzystywanie form prawnej ochrony zabytków;
- wdrażanie instrumentów finansowych prowadzących do skutecznej poprawy stanu zabytków.

9.2. Cele, priorytety i działania programu opieki nad zabytkami gminy Kalinowo

Główne, długoterminowe cele polityki gminy Kalinowo, związane z ochroną zabytków to:

1. rozpoznawanie potrzeb dotyczących podejmowania działań zmierzających do zahamowania procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
2. eksponowanie zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
3. podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych;
4. tworzenie warunków współpracy z właścicielami zabytków dla zapewnienia ich opieki;
5. włączenie problematyki ochrony zabytków do bieżących zadań Rady Gminy Kalinowo;
6. uwzględnianie uwarunkowań prawnych opieki nad zabytkami.

Priorytet I	Działania
Ochrona zachowanych elementów zabytkowych układu urbanistyczno-przestrzennego	A. wprowadzenie do MPZP odpowiednich zapisów dotyczących kształtowania przestrzeni i zabudowy, wypracowanych w oparciu o następujące zasady: poszanowanie pierwotnie zaprojektowanego porządku przestrzennego poprzez uwzględnienie: linii zabudowy, historycznych wysokości budynków, podziałów elewacji, formy dachów, użytych materiałów elewacyjnych i ich kolorystyki, zastosowanej stolarki okiennej i drzwiowej, form i sposobów adaptacji obiektów zabytkowych, rozmieszczania i charakteru reklam umieszczanych na obiektach zabytkowych i w bezpośrednim ich otoczeniu, sposobów wkomponowywania widocznych elementów infrastruktury technicznej; B. projektowanie nowej zabudowy w oparciu o element analizy przestrzenno-kulturowej, tj. ocenę wpływu powstającego obiektu na krajobraz kulturowy gminy; C. ograniczenie możliwości wprowadzania nowej zabudowy, która mogłaby zniekształcić czytelny układ urbanistyczny kompleksów urbanistycznych;
Priorytet II	Działania
Praktyczne wykorzystanie	A. wprowadzenie jednolitego systemu tablic informacyjnych, dotyczącego zasobów dziedzictwa kulturowego gminy Kalinowo;

zasobów dziedzictwa kulturowego dla wykreowania produktu turystycznego	B. opracowanie mapy zabytków gminy, jako atrakcyjnej graficznie formy reklamy, ułatwiającej dotarcie do wszystkich historycznych zakątków; C. opracowanie i oznakowanie tras turystycznych i ciągów spacerowych umożliwiających wędrowanie pozwalające na zapoznanie się z walorami przyrodniczymi i kulturowymi gminy; D. wspieranie inicjatyw lokalnych środowisk w promowaniu zasobów kulturowych i walorów środowiska naturalnego gminy; A. wykorzystanie obiektów zabytkowych w tworzenie produktów turystycznych lub obsługę ruchu turystycznego.
Priorytet III	Działania
Popularyzacja i edukacja w zakresie ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym	A. wprowadzenie i wzmocnienie tematyki ochrony dziedzictwa do systemu edukacji przedszkolnej i szkolnej poprzez wspieranie i organizowanie zajęć na rzecz budowania więzi ze środowiskiem kulturowym gminy; B. popularyzacja zasobów kulturowych w środkach masowego przekazu; C. opracowanie, aktualizacja i udostępnianie baz danych zarówno o zabytkach oraz dziedzictwie niematerialnym w gminie; E. opracowanie i upublicznienie dobrych przykładów rewaloryzacji obiektów zabytkowych występujących na terenie gminy.
Priorytet IV	Działania
Stworzenie gminnego systemu ochrony dziedzictwa kulturowego poprzez zapewnienie warunków organizacyjnych i finansowych umożliwiających sprawowanie skutecznej opieki nad substancją zabytkową oraz właściwe utrzymanie i zagospodarowanie obiektów zabytkowych	A. poprawa stanu zabytków: - udzielanie dotacji na prowadzenie remontów i prac konserwatorskich w obiektach wpisanych do rejestru zabytków do wysokości środków zabezpieczonych w budżecie na podstawie uchwały Rady Gminy; B. dokumentowanie i badanie zasobu zabytkowego na terenie gminy: - opracowanie dokumentacji w zakresie typów stolarki okiennej występującej na terenie gminy; - opracowanie dokumentacji w zakresie typów stolarki drzwiowej występującej na terenie gminy; - opracowanie dokumentacji w zakresie kolorystyki elewacji i rodzajów tynków występujących na terenie gminy; - opracowanie dokumentacji w zakresie detalu architektonicznego występującego na terenie gminy;

10. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KALINOWO

Przyjmuje się, że realizacja zadań, poprzez działania wskazane w niniejszym programie możliwa będzie dzięki zastosowaniu następujących instrumentów:

- **prawnych**, polegających na uwzględnianiu zapisów niniejszego programu przy tworzeniu innych dokumentów prawa miejscowego;
- **finansowych**, polegających na finansowaniu wszelkich działań zawartych w programie w większej części z budżetu gminy, przy czym prace konserwatorskie przy obiektach należących do osób prywatnych, będą wymagały zaangażowania środków prywatnych,
- **koordynacji**, oznaczających współdziałanie w zakresie realizacji celów programów z zainteresowanymi organizacjami pozarządowymi i osobami fizycznymi,
- **społecznych**, co oznacza, że program skierowany jest do odbiorcy masowego poprzez wszelkie działania edukacyjne i promocyjne,
- **kontrolnych**, polegających na egzekwowaniu zapisów dotyczących działalności inwestycyjnej na obszarach objętych ochroną, oraz walce z samowolami budowlanymi na zabytkach.

Obiekty, zespoły i założenia urbanistyczne wpisane do rejestru zabytków objęte są rygorami ochrony konserwatorskiej wynikającymi z ustawy z dnia 23 lipca 2003 o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Rygory te obowiązują niezależnie od położenia obiektu w poszczególnych strefach ochrony konserwatorskiej lub poza strefami. Wszelkie prace remontowe, zmiany własności, funkcji przeznaczenia obiektu wymagają pisemnego pozwolenia Warmińsko-Mazurskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z dnia 2 czerwca 2011 r.), precyzuje wymagania względem osób prowadzących prace przy obiektach zabytkowych oraz tryb postępowania.

Zgodnie z art. 21 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, podstawą sporządzenia gminnego programu opieki nad zabytkami jest gminna

ewidencja zabytków. Ewidencją zostają objęte zespoły i obiekty o istotnych, lokalnych walorach historycznych, kulturowych i krajobrazowych. Obowiązek prowadzenia gminnej ewidencji zabytków nieruchomych spoczywa na burmistrzu (art. 22 ust. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Na podstawie ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami **prowadzona jest ewidencja zabytków gminy Kalinowo**. Ewidencja zabytków prowadzona jest przez Wójta gminy Kalinowo w formie kart adresowych. Ewidencja obejmuje zabytki nieruchome historyczne oraz karty adresowe stanowisk archeologicznych. Dla zabytków tych na kartach adresowych podawane są następujące informacje: adres, rodzaj zabytku, opis obiektu, chronologia, sposób ochrony oraz dokumentacja fotograficzna.

11. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Finansowanie ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce może odbywać się z różnych źródeł. Podstawowe to:

1. źródła publiczne: krajowe

- budżet państwa – m.in. środki w ramach dotacji programów Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Ministra Administracji i Cyfryzacji, Warmińsko-Mazurskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków;
- budżety jednostek samorządu terytorialnego – m.in. dotacje na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, dotacje inwestycyjne dla instytucji kultury podległych jednostce samorządu terytorialnego, jeżeli są to obiekty wpisane do rejestru zabytków; dotacje dla organizacji pozarządowych oraz innych podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, na wsparcie realizacji zadań publicznych województwa warmińsko-mazurskiego w zakresie kultury i ochrony dziedzictwa narodowego;

2. źródła publiczne: zagraniczne

- fundusze Unii Europejskiej związane z programami uwzględniającymi dziedzictwo kulturowe, m.in.: Regionalny Program Operacyjny Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020, Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko.

3. źródła prywatne:

- osób fizycznych – składki i zbiórki publiczne na określony cel;
- osób prawnych;
- organizacji pozarządowych – stowarzyszeń, fundacji;
- kościelnych osób prawnych.

1. Źródła publiczne. Środki krajowe.

Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami w Polsce może być finansowana z różnych źródeł, w tym w szczególności w ramach krajowych środków publicznych. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami dopuszcza możliwość udzielania dotacji z budżetu państwa przez dysponentów jego części przeznaczonych na kulturę zarówno

na poziomie krajowym, jak i wojewódzkim. Odpowiednio dotacje udzielane są, w drodze ogłaszanych konkursów, przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

I. Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego dysponuje instrumentami finansującymi działania związane z ochroną dziedzictwa kulturowego na mocy przyjętych rozwiązań wynikających z „Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004–2020”. Jednym z trzech instrumentów wdrażania przyjętych celów częściowych są Narodowe Programy Kultury, w tym Narodowy Program Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego”. Określony jest on poprzez podprogramy, priorytety i działania, które MKiDN realizuje w corocznie ogłaszanych programach.

Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego co roku ogłasza programy, w ramach których można się ubiegać o dofinansowanie projektów związanych z ochroną zabytków. Mimo, że są one ogłaszane każdego roku, zakres merytoryczny i tematyczny w poszczególnych latach zasadniczo nie ulegał zmianie.

Aplikowanie w programach odbywa się na zasadzie konkursu, w ramach którego składa się wnioski w dwóch terminach:

I nabór – do dnia 31 października lub 30 listopada każdego roku,

II nabór – do dnia 31 marca każdego roku, o ile środki finansowe w danym programie bądź priorytecie nie zostaną wyczerpane w I naborze.

Projekty dotyczące ochrony i promocji dziedzictwa narodowego zostały zgrupowane w programie „Dziedzictwo kulturowe”, którego celem jest ochrona polskiego dziedzictwa kulturowego w kraju i za granicą, wspieranie działalności muzeów oraz popularyzacja kultury ludowej. Edycja 2014 tego programu składa się z pięciu priorytetów:

„OCHRONA ZABYTEKÓW”

Celem priorytetu jest ochrona i zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, konserwacja i rewaloryzacja zabytków oraz udostępnianie zabytków na cele publiczne. W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, planowanych do wykonania w 2014 roku lub wykonanych w okresie 3 lat poprzedzających rok złożenia wniosku.

Dotacja na wykonanie prac lub robót budowlanych przy jednym i tym samym zabytku może być udzielona w wysokości do 50% ogółu nakładów na te prace lub roboty. W szczególnie uzasadnionych przypadkach, jeżeli zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową albo wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych, albo gdy sytuacja wymaga niezwłocznego podjęcia prac lub robót budowlanych przy zabytku, dotacja może być udzielona w wysokości do 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót budowlanych. Jednakże należy podkreślić, że łączna wysokość dotacji udzielonych z budżetu gminnego czy samorządowego oraz z innych źródeł sektora finansów publicznych na dofinansowanie tych samych prac lub robót nie może przekraczać 100% wartości inwestycji.

Zgodnie z wymogiem ustawowym, art. 77 ww. ustawy, dotacja może finansować nakłady konieczne na:

- 1) sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich;
- 2) przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych;
- 3) wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
- 4) opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
- 5) wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami prawa budowlanego;
- 6) sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz;
- 7) zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;
- 8) stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;
- 9) odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;
- 10) odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności;
- 11) odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych odrzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
- 12) modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
- 13) wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;

- 14) uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomości o własnych formach krajobrazowych;
- 15) działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;
- 16) zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, o których mowa w pkt. 7-15;
- 17) zakup i montaż instalacji przeciw włamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

O dofinansowanie w ramach priorytetu mogą ubiegać się podmioty prawa polskiego – osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego lub inne jednostki organizacyjne, będące właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadające taki zabytek w trwałym zarządzie.

Instytucja zarządzająca:

Departament Ochrony Zabytków,

ul. Ksawerów 13, 02-656 Warszawa

<http://bip.mkidn.gov.pl/pages/departamenty-i-biura/departament-ochrony-zabytkow.php>

„WSPIERANIE DZIAŁAŃ MUZEALNYCH”

Celem priorytetu jest ochrona, zachowanie, prezentacja i popularyzacja materialnego dziedzictwa kulturowego. W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań:

- organizacja czasowych wystaw muzealnych;
- modernizacja stałych wystaw muzealnych;
- tworzenie stałych wystaw muzealnych;
- publikacja katalogów do wystaw muzealnych;
- konserwacja muzealiów, archiwaliów, starych druków, rękopisów, kartografii, muzykaliów, ikonografii, grafiki artystycznej, dokumentów życia społecznego;
- zakup wyposażenia pracowni konserwatorskich.

O dofinansowanie w ramach priorytetu ubiegać mogą się:

- samorządowe instytucje kultury - z wyjątkiem instytucji współprowadzonych przez ministra i jednostki samorządu terytorialnego;
- organizacje pozarządowe;
- kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne.

Instytucja zarządzająca:

Narodowy Instytut Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów,

ul. Okrężna 9, 02-916 Warszawa

<http://nimosz.pl/>

„KULTURA LUDOWA”

Celem priorytetu jest wzmocnienie poczucia tożsamości regionalnej poprzez zachowanie, dokumentowanie i przekaz elementów kultury ludowej.

W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań:

- zadań edukacyjnych, w tym warsztatów, kursów i szkoleń dotyczących zagadnień szeroko pojętej kultury ludowej, w tym niematerialnego dziedzictwa kulturowego;
- zadań z zakresu szeroko pojętej animacji kulturowej i społecznej prowadzonej w oparciu o niematerialne dziedzictwo kulturowe, wspomagających lokalne społeczności w twórczych działaniach nawiązujących do miejscowych tradycji;
- publikacji książkowych z zakresu dziedzictwa kultury ludowej;
- zadań dotyczących dokumentacji, archiwizacji i udostępniania unikalnych zjawisk z zakresu dziedzictwa kultury ludowej, w tym sztuki i rękodzieła ludowego, gwary, muzyki, tańca, śpiewu, obrzędowości, obyczajowości;
- zadań popularyzujących unikalne i żywe elementy kultury ludowej, w tym konkursy, przeglądy, festiwale sztuki i rękodzieła ludowego;
- zadań dotyczących ochrony architektury regionalnej;
- zadań o charakterze artystycznym, użytkowym inspirowanych tradycyjną twórczością ludową;
- projektów badawczych i popularyzatorskich z zakresu antropologii kulturowej, etnologii i etnografii.

Z priorytetu wyłączone są zadania związane z obchodami 200 rocznicy urodzin Oskara Kolberga, zadania archeologiczne, zadania o tematyce historycznej, w tym również rekonstrukcje wydarzeń historycznych i turnieje rycerskie, festyny, zloty i zawody regionalne oraz zakupy strojów ludowych. O dofinansowanie w ramach priorytetu ubiegać mogą się następujące podmioty prawa polskiego:

- samorządowe instytucje kultury - z wyjątkiem instytucji współprowadzonych przez ministra i jednostki samorządu terytorialnego;
- organizacje pozarządowe;
- podmioty prowadzące działalność gospodarczą;
- kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne.

Instytucja zarządzająca:

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Departament Narodowych Instytucji Kultury,
ul. Krakowskie Przedmieście 15/17,
00-071 Warszawa

„OCHRONA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO ZA GRANICĄ”

Celem priorytetu jest dokumentowanie i ochrona dziedzictwa kulturowego poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej. W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań realizowanych poza granicami i na terenie Rzeczypospolitej Polskiej:

- rewaloryzacji oraz prac remontowych i konserwatorskich w zabytkach polskich lub z Polską związanych, znajdujących się poza granicami kraju;
- rewaloryzacji, konserwacji, ochrony i zachowania zabytkowych cmentarzy i miejsc pamięci narodowej poza granicami kraju;
- dokumentowania utraconego i rozproszonego polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą, w tym badań naukowych, kwerend bibliotecznych, archiwalnych i inwentaryzacji;
- publikacji oraz promocji badań naukowych nad dziedzictwem narodowym poza granicami kraju;
- upamiętniania wybitnych osób lub zdarzeń historycznych związanych z dziedzictwem narodowym poza granicami kraju;

- pomocy instytucjom stowarzyszonym w Stałej Konferencji Muzeów, Bibliotek i Archiwów Polskich poza Krajem oraz innym instytucjom emigracyjnym i organizacjom polonijnym, prowadzącym działalność w zakresie ochrony dziedzictwa narodowego.

O dofinansowanie w ramach priorytetu ubiegać mogą się następujące podmioty prawa polskiego:

- państwowe instytucje kultury;
- samorządowe instytucje kultury;
- archiwa państwowe;
- organizacje pozarządowe;
- kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne.

Instytucja zarządzająca:

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Departament Dziedzictwa Kulturowego,
ul. Krakowskie Przedmieście 15/17, 00-071 Warszawa

„OCHRONA ZABYTKÓW ARCHEOLOGICZNYCH”

Celem priorytetu jest ochrona dziedzictwa archeologicznego na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, zgodnie z zasadami konserwatorskimi opartymi na zasadzie zrównoważonego rozwoju zapisanej w art. 5 Konstytucji RP.

W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie zadań, służących ochronie dziedzictwa archeologicznego:

- ewidencja i inwentaryzacja zabytków archeologicznych metodą badań powierzchniowych, w tym kontynuacja badań w ramach programu Archeologiczne Zdjęcie Polski oraz weryfikacja badań dotychczasowych;
- nieinwazyjne badania archeologiczne, niezwiązane z planowanymi bądź realizowanymi inwestycjami, wykorzystujące nowoczesne metody i sprzęt;
- opracowanie, wraz z obowiązkową publikacją książkową, wyników przeprowadzonych badań archeologicznych, w tym analiza i konserwacja pozyskanych w ramach tych badań zabytków.

O dofinansowanie w ramach priorytetu ubiegać się mogą następujące podmioty prawa polskiego:

- samorządowe instytucje kultury;
- państwowe instytucje kultury;
- organizacje pozarządowe;
- publiczne uczelnie akademickie;
- niepubliczne uczelnie akademickie;
- podmioty prowadzące działalność gospodarczą.

Instytucja zarządzająca:

Narodowy Instytut Dziedzictwa,

ul. Szeroki Dunaj 5, 00-255 Warszawa

<http://www.nid.pl>

„OCHRONA I CYFRYZACJA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO”

Celem priorytetu jest zainicjowanie kompleksowego procesu cyfryzacji materialnych zasobów dziedzictwa kulturowego, w tym zabytków, obiektów muzealnych, archiwalnych, bibliotecznych i audiowizualnych, znajdujących się pod opieką podmiotów spoza sfery finansów publicznych, których działalność nie jest nastawiona na osiągnięcie zysku, lub uczelni publicznych.

W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań:

- opracowanie zasobów kultury i dziedzictwa narodowego ze szczególnym uwzględnieniem niepaństwowego zasobu archiwalnego wraz z przeprowadzeniem koniecznych prac konserwatorskich;
- digitalizacja zasobów kultury i dziedzictwa narodowego uwzględniająca przeprowadzenie niezbędnych prac konserwatorskich;
- udostępnianie cyfrowych zasobów za pośrednictwem urządzeń multimedialnych lub/oraz sieci rozległych (Internetu) poprzez portale internetowe;
- przechowywanie zasobów cyfrowych z zapewnieniem trwałości i bezpieczeństwa danych cyfrowych.

O dofinansowanie w ramach priorytetu ubiegać mogą się następujące podmioty prawa polskiego:

- organizacje pozarządowe;
- kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne;
- uczelnie publiczne.

Instytucja zarządzająca:

Narodowy Instytut Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów,

ul. Goraszewska 7, 02-910 Warszawa

<http://nimosz.pl/>

„PROGRAM WIELOLETNI MINISTRA KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO KULTURA+”

Celem Programu Wieloletniego KULTURA+ jest poprawa dostępu do kultury oraz uczestnictwa w życiu kulturalnym na terenach wiejskich i wiejsko-miejskich, poprzez modernizację i budowę infrastruktury bibliotecznej oraz digitalizację zasobów polskich muzeów, bibliotek i archiwów.

Program KULTURA+ składa się z dwóch Priorytetów:

- Priorytetu „Biblioteka+. Infrastruktura bibliotek”, zarządzanego przez Instytut Książki w Krakowie. W ramach priorytetu wspierany jest remont, przebudowa, rozbudowa i budowa budynków bibliotek w małych gminach. Wszystkie informacje na temat priorytetu dostępne są na stronie: www.bibliotekaplus.pl.
- Priorytetu „Digitalizacja”, zarządzanego przez Narodowy Instytut Audiowizualny. Priorytet „Digitalizacja” ma na celu poszerzenie i ułatwienie dostępu do cyfrowych zasobów polskiego dziedzictwa kulturowego, poprzez digitalizację zbiorów i rozbudowę pracowni digitalizacyjnych. Informacje dostępne są na stronie: www.nina.gov.pl.

II. Wojewódzki Konserwator Zabytków

Warmińsko-Mazurski Wojewódzki Konserwator Zabytków, działając z upoważnienia ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ustala kryteria i sposób naboru wniosków oraz rozdziału środków finansowych na cele związane z ochroną zabytków i opieką nad zabytkami w ramach środków przyznanych przez Wojewodę Warmińsko-Mazurskiego, pozostających w jego dyspozycji. Rodzaje kwalifikujących się zadań:

- prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków planowane do przeprowadzenia w roku udzielenia dotacji niewymagające wyłonienia wykonawcy na podstawie przepisów o zamówieniach publicznych;
- prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków planowane do przeprowadzenia w roku udzielenia dotacji wymagające wyłonienia wykonawcy na podstawie przepisów o zamówieniach publicznych;
- prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków przeprowadzone w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (tzw. refundacja).

Warunkiem ubiegania się właściciela lub posiadacza zabytku o dotację celową na prace przy zabytku jest posiadanie odrębnej decyzji o wpisie obiektu do rejestru zabytków lub wyszczególnienie zabytku w decyzji wpisującej zespół obiektów do rejestru zabytków województwa warmińsko-mazurskiego. Uprawnieni wnioskodawcy:

- osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego lub inne jednostki organizacyjne posiadające tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego; z wnioskiem o udzielenie dofinansowania, o którym mowa w § 2 pkt 1 lit. c), może wystąpić wnioskodawca, którego działalność nie jest finansowana ze środków publicznych, po wykonaniu wszystkich prac lub robót przy zabytku określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych może obejmować nakłady konieczne na prace lub roboty określone w art. 77 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami:

- sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich;
- przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych;
- wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
- opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
- wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami Prawa budowlanego;
- sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrza;
- zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;

- stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;
- odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;
- odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności;
- odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych odrzwi i drzwi, wieźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
- modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
- wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;
- uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomości o własnych formach krajobrazowych;
- działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;
- zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru, o których mowa w punktach oznaczonych literami g.-o;
- zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Wnioski o udzielenie dofinansowania zadań składa się w terminach:

- do dnia 28 lutego - na dofinansowanie prac, które zostaną przeprowadzone w bieżącym roku,
- do dnia 30 czerwca - na dofinansowanie prac przeprowadzonych w okresie 3 lat poprzedzających rok złożenia wniosku tzw. Refundacja.

III. Budżety jednostek samorządu terytorialnego

Ustawodawca w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami przewidział też możliwość dofinansowywania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków ze środków jednostek samorządu terytorialnego na zasadach określonych przez organy stanowiące tych jednostek. Dotyczy to samorządów wszystkich szczebli.

W każdym przypadku o dotację może ubiegać się, w drodze corocznie ogłaszanego konkursu, każdy podmiot posiadający tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa

własności, użytkowania wieczystego, ograniczonego prawa rzeczowego, trwałego zarządu albo stosunku zobowiązaniowego. Ze środków dotacji można dofinansować wykonanie planowanych prac lub robót budowlanych tylko przy zabytkach wpisanych do rejestru, które mieszczą się w katalogu wskazanym w w/w art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Analogicznie jak w przypadku dotacji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego i Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na realizację w/w zadań, dotacja na wykonanie prac lub robót budowlanych przy jednym i tym samym zabytku może być udzielona w wysokości do 50% ogółu nakładów na te prace lub roboty. W szczególnie uzasadnionych przypadkach może być udzielona w wysokości do 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót budowlanych.

Na szczeblu wojewódzkim od 2009 r. co roku w budżecie województwa zabezpieczane są środki finansowe przeznaczone na udzielenie dotacji na wykonanie prac lub robót budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków województwa warmińsko-mazurskiego.

Ponadto w ramach sprawowanego mecenatu zarówno przez samorząd województwa, jak i gminny, udzielane są, w drodze corocznie ogłaszanych konkursów ofert, dotacje dla organizacji pozarządowych oraz innych podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, na wsparcie realizacji zadań publicznych w zakresie kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.

2. Źródła publiczne. Środki zagraniczne.

Możliwość finansowania ochrony zabytków została włączona do działań współfinansowanych środkami finansowymi Unii Europejskiej. Wejście Polski do Unii Europejskiej otworzyło wiele nowych możliwości związanych z realizacją projektów z zakresu kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Fundusze europejskie, tj. fundusze strukturalne, programy wspólnotowe oraz Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Norweski Mechanizm Finansowy umożliwiły realizację wielu ciekawych inicjatyw, zarówno tych o charakterze infrastrukturalnym, jak i przedsięwzięć artystycznych. Działania związane z zakresem kultury i ochrony dziedzictwa narodowego mogą być dofinansowywane z dwóch zasadniczych źródeł:

I. Fundusze Unii Europejskiej

1. Fundusze strukturalne i Fundusz Spójności:

- Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko,

- Regionalny Program Operacyjny Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014–2020,

II. Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Norweski Mechanizm Finansowy

Oprócz funduszy, wskazanych powyżej, istnieją **inicjatywy wspólnotowe**. W zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego istotna jest jedna z nich:

JESSICA – celem tego wspólnego przedsięwzięcia Komisji Europejskiej, Europejskiego Banku Inwestycyjnego oraz Banku Rozwoju Rady Europy jest wspieranie inwestycji służących zapewnieniu zrównoważonego rozwoju w miastach. Zakres wsparcia w ramach inicjatywy obejmuje również coraz szerszy krąg tematyczny – rozpoczynając od rewitalizacji, poprzez edukację, kulturę, turystykę i transport a kończąc na odnawialnych źródłach energii.

Inicjatywa JESSICA przewiduje stworzenie specjalnych funduszy rozwoju miast lub funduszy powierniczych, zasilonych środkami strukturalnymi, których zadaniem będzie wspieranie, przy pomocy instrumentów finansowych, projektów realizowanych w ramach zintegrowanych planów rozwoju miejskiego. Beneficjenci, dzięki tej inicjatywie będą mieli dostęp do dogodnych instrumentów finansowych, takich jak korzystne kredyty, środki kapitałowe lub gwarancje często konieczne do realizacji projektów, ale nie będą mieli możliwości pozyskania dotacji. Inicjatywa Jessica jest nowatorskim podejściem do wykorzystywania środków unijnych, zakładającym odejście od finansowania dotacyjnego na rzecz finansowania zwrotnego. Dzięki jej pilotażowemu wdrożeniu w ramach obecnego okresu programowania, część polskich regionów, które zdecydowały się na jej wdrażanie, zdobędzie niezwykle cenne doświadczenie, umożliwiające efektywniejsze wdrażanie nowatorskich instrumentów inżynierii finansowej, które mają stanowić główną oś najbliższej perspektywy finansowej UE na lata 2014–2020.

Z finansowania w ramach Inicjatywy Jessica mogą skorzystać projekty uprawnione do dofinansowania w ramach działania regionalnego programu operacyjnego, z którego środki zostały wyodrębnione w celu sfinansowania Inicjatywy Jessica w danym regionie. Wśród przykładowych rodzajów projektów wymienić można m.in. przebudowę budynków lub zespołów obiektów w celu nadania im innych niż dotąd funkcji użytkowych (np. na cele gospodarcze, społeczne, kulturowe) lub przystosowanie obiektów do nowych wymagań bez zmiany ich funkcji (wymiana instalacji, elementów konstrukcyjnych, itp.) przy jednoczesnym zachowaniu walorów historycznych i architektonicznych istniejących obiektów; przywrócenie

wartości obejmujące remont lub modernizację obiektów o szczególnej wartości zabytkowej, mające na celu wyeksponowanie wartości zabytkowych danego obiektu; zagospodarowanie terenów przemysłowych i powojkowych na cele usługowe, handlowe, rozrywkowe, kulturalne, itp.

FUNDUSZE UNII EUROPEJSKIEJ

Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020

Środki na projekty o charakterze ponadregionalnym z zakresu dziedzictwa dostępne są w ramach **Priorytetu VI „Ochrona i rozwój dziedzictwa kulturowego”**. Realizacja priorytetu inwestycyjnego przyczyni się do osiągnięcia celu dotyczącego zachowania dziedzictwa kulturowego oraz rozwoju zasobów kultury dla obecnych i przyszłych pokoleń. Rezultatem interwencji będzie poprawa uczestnictwa społeczeństwa w kulturze skutkująca wzrostem poziomu kompetencji kulturowych oraz postaw kreatywnych, jako ważnych elementów poprawy konkurencyjności gospodarki (rozwój tzw. przemysłów kreatywnych). Służyć temu będzie zwłaszcza podniesienie zdolności instytucji kultury do rozwijania kreatywności i innowacyjności poprzez stworzenie odpowiedniego zaplecza materialnego i programowego tych placówek.

W ramach inwestycji odnoszących się do ochrony dziedzictwa kulturowego wspierane będą projekty z zakresu ochrony, zachowania i udostępnienia, w tym turystycznego, zabytkowych obiektów o znaczeniu ponadregionalnym, dotyczące renowacji zabytków nieruchomych wraz z otoczeniem, konserwacji zabytków ruchomych i ich digitalizacji (w przypadkach kiedy została ujęta jako element projektu). W ramach przedsięwzięć odnoszących się do rozwoju zasobów kultury realizowane będą działania dotyczące zwiększenia dostępu do zasobów kultury, poprawy jakości funkcjonowania instytucji kultury, w tym poprzez podnoszenie standardów infrastruktury oraz zakup trwałego wyposażenia do prowadzenia działalności kulturalnej i edukacyjnej. W ramach tego obszaru wsparcie uzyskają również szkoły i uczelnie artystyczne, które oferując m.in. przestrzeń dla działalności twórczej, wystawienniczej i in. spełniają rolę aktywnych instytucji kultury.

Wspierane będą także projekty uzupełniające inwestycje infrastrukturalne o elementy związane z wykorzystaniem nowych technologii w obszarze kultury.

Beneficjentami w ramach priorytetu inwestycyjnego będą instytucje kultury, archiwa państwowe, jednostki samorządu terytorialnego, szkoły i uczelnie artystyczne prowadzone i nadzorowane przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, kościoły i związki wyznaniowe, organizacje pozarządowe, podmioty zarządzające obiektami indywidualnie

wpisanymi na Listę Dziedzictwa UNESCO. Wsparcie będą mogły uzyskać również partnerstwa projektowe zawiązane przez uprawnionych beneficjentów.

Wsparcie dotyczy całego kraju, ze szczególnym uwzględnieniem miast i ich obszarów funkcjonalnych. Ukierunkowanie wsparcia inwestycji kulturalnych dla dużych miast będzie oddziaływać na:

- tworzenie wysokiej jakości oferty kulturalnej wpływającej na atrakcyjność inwestycyjną, turystyczną i osiedleńczą miast. W miastach/metropoliach będzie zapewniona bogata i zróżnicowana oferta kulturalna, dostarczana przez uznane instytucje kultury funkcjonujące w nowoczesnych, w pełni wyposażonych obiektach;
- „ożywienie” przestrzeni miejskich poprzez różne formy ich zagospodarowania – poczynając od renowacji i nierzadko nadania nowych funkcji zabytkom, po zagospodarowanie współczesnych obiektów kultury;
- budowanie potencjału społecznego i integracji społecznej poprzez zwiększenie dostępu do kultury oraz wysokiej jakości oferty kulturalnej;
- podniesienie jakości oraz estetyki miejskich przestrzeni publicznych.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020

Priorytet 6. Kultura i dziedzictwo

Priorytet Inwestycyjny 6c „Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego”

Cel szczegółowy priorytetu inwestycyjnego i oczekiwane rezultaty to „zmiana pasywnej filozofii ochrony dziedzictwa kulturowego regionu i wykorzystanie instytucji kultury do budowy tożsamości regionalnej”. Rezultatem działań podejmowanych w ramach priorytetu będzie wzrost zainteresowania miejscami związanymi z dziedzictwem kulturowym i naturalnym oraz stanowiącymi atrakcje turystyczne. Jednocześnie zakłada się zwiększenie liczby widzów i słuchaczy w teatrach i instytucjach muzycznych oraz zwiedzających muzea.

Przykładowe działania/typy przedsięwzięć:

- ochrona, zachowanie i zabezpieczenie obiektów dziedzictwa kulturowego i obiektów zabytkowych;
- zachowanie walorów architektoniczno-krajobrazowych i kulturowych miasteczek i wsi.

- inwestycje w instytucje kultury by dostosować je do nowoczesnej działalności kulturalnej, w tym zakup trwałego wyposażenia oraz konserwacja muzealiów, starodruków itp.;
- wsparcie instytucji kultury na rzecz włączenia ich w tworzenie produktów turystycznych i oferty wypoczynkowo-turystycznej, wzmocnienia ich funkcji regionotwórczej;
- wsparcie rozwoju centrów informacji kulturalnej i miejsc promocji kultury (festiwale wraz ze służącą im infrastrukturą, wystawy, wydawnictwa, itp.).

Grupy docelowe: turyści, mieszkańcy.

Typy beneficjentów:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia;
- jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego;
- instytucje kultury;
- jednostki administracji rządowej;
- państwowe jednostki budżetowe;
- organizacje pozarządowe;
- kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych.

Terytorialny obszar realizacji: cały obszar województwa warmińsko-mazurskiego z preferencjami dla obszaru strategicznej interwencji: OSI Obszary wymagające restrukturyzacji i rewitalizacji.

II. Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz Norweski Mechanizm Finansowy.

Głównymi celami Mechanizmów Finansowych – podobnie jak w przypadku poprzedniej edycji 2014-2020 – jest przyczynianie się do zmniejszania różnic ekonomicznych i społecznych w obrębie Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz wzmocnianie stosunków dwustronnych pomiędzy państwami-darczyńcami a państwem-beneficjentem. Okres przyznawania dofinansowania upłynie 30 kwietnia 2014 r., natomiast okres kwalifikowalności wydatków w ramach wyłonionych projektów zakończy się 30 kwietnia 2016 r. Minimalna wartość dofinansowania została ustanowiona na 170 tys. euro. Ponadto, w ramach niektórych programów przewidziano możliwość ustanowienia Funduszu małych grantów, gdzie minimalna wartość dofinansowania może wynosić od 5 tys. euro do 250 tys.

euro. Wnioskodawcami mogą być podmioty prywatne, publiczne, komercyjne bądź niekomercyjne, oraz organizacje pozarządowe ustanowione jako podmiot prawny w Polsce, jak również organizacje międzyrządowe działające w Polsce. Nowa perspektywa opiera na tzw. podejściu programowym. Ustanowiono 19 programów (np. program „Konserwacja i rewitalizacja dziedzictwa kulturowego”), zorientowanych na osiągnięcie założonych celów, rezultatów i wyników. Programami zarządzają Operatorzy (m.in. Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego). Zakres wsparcia w ramach nowej perspektywy jest bardzo szeroki. W zakresie kultury i ochrony dziedzictwa narodowego: na konserwację i rewitalizację dziedzictwa kulturowego przeznaczono 60 mln euro. Oprócz tego, 10 mln euro zostanie skierowane na działania „miękkie” dotyczące promocji kultury i sztuki wśród szerokiej publiczności oraz wzrostu świadomości dotyczącej różnorodności kulturowej oraz umocnienia dialogu międzykulturowego. Ponadto kontynuowane jest również wsparcie na rzecz mobilności studentów i pracowników naukowych szkolnictwa wyższego w ramach Funduszu dla Organizacji Pozarządowych a także współpracy instytucjonalnej pod postacią Funduszu Stypendialnego.

W ramach Mechanizmu Finansowego EOG wyróżnić należy:

Program: Konserwacja i rewitalizacja dziedzictwa kulturowego.

W ramach Programu zakłada się współfinansowanie działań: rewitalizacja, konserwacja, renowacja i adaptacja na cele kulturalne historycznych obiektów i zespołów zabytkowych wraz z otoczeniem (zakup wyposażenia może stanowić integralną część projektu); budowa, rozbudowa, remonty i przebudowa instytucji kultury (zakup wyposażenia może stanowić integralną część projektu); konserwacja zabytków ruchomych oraz zabytkowych księgozbiorów, zbiorów piśmienniczych, archiwaliów i zbiorów audiowizualnych, w tym filmowych; rozwój zasobów cyfrowych w dziedzinie kultury, w tym: digitalizacja zabytków ruchomych oraz zabytkowych księgozbiorów, zbiorów piśmienniczych, archiwaliów i zbiorów audio, audiowizualnych i filmowych oraz tworzenie wirtualnych instytucji kultury. Operatorem Programu jest Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Program: Promowanie różnorodności kulturowej i artystycznej w ramach europejskiego dziedzictwa kulturowego.

W ramach Programu zakłada się współfinansowanie działań: organizacja wystaw, spektakli, koncertów, festiwali (w tym filmowych) i innych wydarzeń artystycznych; wspieranie współpracy oraz wymiany artystów w zakresie m.in. sztuk plastycznych, sztuk scenicznych, muzyki, fotografii, filmu i innych; wspieranie współpracy szkół artystycznych i uczelni artystycznych; współpraca ekspertów w dziedzinie nowoczesnych technik konserwatorskich (w tym digitalizacji dóbr kultury); dokumentacji, ochrony, konserwacji i promocji dziedzictwa kulturowego, zwalczania nielegalnego wywozu i wwozu oraz handlu skarbami kultury, zarządzania dziedzictwem narodowym; współpraca międzyinstytucjonalna instytucji kultury i archiwów.

Inne źródła finansowania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Projekty związane z ochroną zabytków mogą być również finansowane z różnego rodzaju funduszy, powołanych do realizacji zadań w innych dziedzinach. Wśród nich należy wymienić Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Olsztynie, który w ramach priorytetowych działań wspiera prace leczniczo-pielęgnacyjne przy drzewach i krzewach, a w szczególności – pomnikach przyrody oraz parkach. Warto podkreślić, że działania na rzecz ochrony zabytkowych parków i ogrodów oraz inicjowanie szczegółowych prac badawczych w tych obiektach prowadzone są także z ramienia Narodowego Instytutu Dziedzictwa. W ramach wieloletniej współpracy, w zakresie wspierania procesu rewaloryzacji najbardziej prestiżowych historycznych założeń ogrodowych, pomiędzy Narodowym Instytutem Dziedzictwa a Narodowym Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, powstała Lista zabytkowych założeń ogrodowych, których właściciele i użytkownicy mogą ubiegać się o dofinansowanie ze środków Funduszu. Lista składa się z części stałej „Listy najcenniejszych zabytkowych założeń ogrodowych Polski” i części ruchomej, ustalanej w cyklu trzyletnim „Listy preferencyjnej zabytkowych parków i ogrodów dla Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej”. Na stronie internetowej Narodowego Instytutu Dziedzictwa www.nid.pl opisana została szczegółowa procedura aktualizacji w/w Listy.

Środki Wojewódzkiego Funduszu (a także Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej) mogą być przeznaczone m.in. na: edukację ekologiczną oraz propagowanie działań proekologicznych i zasady zrównoważonego rozwoju,

przedsięwzięcia związane z ochroną przyrody, w tym urządzenie i utrzymanie terenów zieleni, zadrzewień, zakrzewień oraz parków, dofinansowywanie działań związanych z utrzymaniem i zachowaniem parków oraz ogrodów, będących przedmiotem ochrony na podstawie przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej udziela pomocy finansowej w formie pożyczek, dotacji, dopłaty do oprocentowania kredytów i pożyczek zaciąganych w bankach komercyjnych.

O pomoc ze środków WFOŚiGW w Olsztynie ubiegać się mogą zarówno jednostki samorządu terytorialnego, jak i przedsiębiorcy oraz organizacje pozarządowe. Finansowanie zadań związanych z ochroną zabytków zagwarantowano w **Priorytecie: Ochrona przyrody i krajobrazu**. Dotacja oraz dofinansowanie w formie przekazania środków państwowym jednostkom budżetowym mogą być przyznawane do wysokości 99% całkowitego kosztu zadania z zakresu ochrony przyrody i krajobrazu obejmujące prace rewitalizacyjne realizowane na terenach objętych ochroną lub w stosunku do obiektów poddanych pod ochronę, ujętych w rejestrze albo ewidencji, zgodnie z ustawą z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody lub z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Narodowe Centrum Nauki

Zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, badania konserwatorskie, architektoniczne, archeologiczne lub inne badania naukowe związane z prowadzeniem prac konserwatorskich i restauratorskich przy zabytkach mogą być również dofinansowane przez na zasadach określonych w przepisach o zasadach finansowania nauki ze środków pozostających w dyspozycji Narodowego Centrum Nauki.

Europejskie Dni Dziedzictwa

Europejskie Dni Dziedzictwa to największy w Europie projekt społeczny i edukacyjny, najważniejsze święto zabytków kultury Starego Kontynentu. Ich idea narodziła się w 1985 r. w Granadzie w Hiszpanii podczas II Konferencji Rady Europy. Wówczas po raz pierwszy bezpłatnie udostępniono zwiedzającym obiekty, do których dostęp dotychczas był ograniczony. Inicjatywa cieszyła się tak dużym zainteresowaniem, że w 1991 r. zainspirowała Radę Europy do ustanowienia Europejskich Dni Dziedzictwa. Głównym celem Europejskich Dni Dziedzictwa jest promowanie regionalnego dziedzictwa kulturowego oraz przypomnienie o wspólnych korzeniach kultury europejskiej. Imprezy skierowane są do bardzo szerokiej

i różnorodnej grupy odbiorców, co nadaje im wymiar uniwersalny. W obchodach Europejskich Dni Dziedzictwa uczestniczą wszystkie państwa, członkowie Rady Europy, w tym Polska, która włączyła się do tej akcji w 1993 r. Co roku we wrześniu organizatorzy udostępniają do zwiedzania szerokiej publiczności zabytki i miejsca kultury, przygotowują festyny, jarmarki, imprezy plenerowe, inscenizacje, turnieje rycerskie, wystawy, odczyty naukowe, konkursy, spotkania z twórcami kultury i wiele innych imprez o różnorodnym charakterze, skierowanych do różnych grup społecznych i wiekowych. Dzięki temu obywatele państw uczestniczących w EDD mają doskonałą okazję do poznania dorobku kulturowego regionu, który zamieszkują.

Ogólnopolski konkurs „Zabytek zadbany”

„Zabytek Zadbany” jest corocznym konkursem ogłaszanym przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Nadzór nad konkursem sprawuje Generalny Konserwator Zabytków. Podmiotem realizującym procedurę konkursową, podobnie jak wyżej omówione Europejskie Dni Dziedzictwa jest **Narodowy Instytut Dziedzictwa**. Konkurs, skierowany jest do właścicieli, posiadaczy i zarządców zabytkowych obiektów wpisanych do rejestru zabytków, nie stanowi źródła finansowania zabytków, jednak warto o nim wspomnieć, bowiem jego celem jest promocja opieki nad zabytkami i upowszechnianie najlepszych wzorów właściwego utrzymania i zagospodarowania obiektów. Charakter edukacyjny konkursu polega na popularyzacji wiedzy dotyczącej właściwego postępowania z zabytkami architektury podczas ich użytkowania oraz w trakcie przeprowadzanych remontów.

Pozostałe źródła finansowania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

fundusze fundacji krajowych, m.in. Fundacja im. Stefana Batorego (www.batory.org.pl), Fundacja Kronenberga (www.citibank.pl/poland/kronenberg/polish/index);

fundusze europejskie, m.in. Programy Europejskiej Fundacji Kultury (www.eurocult.org), Europejski Fundusz Rozwoju Wsi Polskiej (www.efrwp.pl);

fundusze międzynarodowe, m.in. Fundusze Wyszehradzkie (www.visegradfund.org), Szwajcarska Fundacja dla Kultury Pro Helvetia (www.prohelvetia.pl), Fundacja Współpracy Polsko–Niemieckiej (www.fwpm.org.pl), Polsko–Amerykańska Fundacja Wolności (www.pafw.pl);

fundusze organizacji międzynarodowych, m.in. Europa Nostra wręcza nagrody za utrzymywanie i restaurację obiektów kulturowych w krajach europejskich (www.europanostra.org).

12. ZASADY OCENY REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KALINOWO

Zgodnie z Ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, z realizacji programu Wójt gminy Kalinowo sporządza co dwa lata sprawozdanie, które przedstawia Radzie Gminy. Sprawozdanie o którym mowa będzie sporządzone w pierwszym kwartale po upływie dwóch lat od uchwalenia przez Radę Gminy Kalinowo niniejszego programu.

Prace nad kolejnym programem opieki nad zabytkami powinny być zainicjowane na 3 miesiące przed zakończeniem okresu czteroletniego obowiązywania programu. Dwuletnia ocena realizacji programu zawarta w sprawozdaniu będzie służyła ewaluacji programu. Zmiany w programie wymagają uchwały Rady Gminy Kalinowo.

Przy ocenie realizacji oraz efektów wprowadzenie programu opieki nad zabytkami gminy Kalinowo na lata 2016-2019 przyjmuje się następujące kryteria oceny (**wskazniki**):

Priorytet I. Zagwarantowanie ochrony zachowanych elementów zabytkowych układu urbanistyczno-przestrzennego:

- liczba zaleceń konserwatorskich i pozwoleń na prace remontowe i budowlane przy obiektach zabytkowych;
- liczba nowouchwalonych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego uwzględniających przyjęte założenia ochrony konserwatorskiej (z uwzględnieniem procentowego udziału powierzchni miasta objętej w/w planami);

Priorytet II. Praktyczne wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego dla wykreowania produktu turystycznego

- liczba obiektów zabytkowych oznakowanych tablicami informacyjnymi zawierającymi informacje dotyczące ich historii;
- liczba tras turystycznych i ciągów spacerowych o profilu historycznym, obejmujących obiekty zabytkowe na terenie gminy;
- liczba wydawnictw (broszur, folderów tras turystycznych i spacerowych, opisów szlaków tematycznych) dotyczących dziedzictwa kulturowego gminy;

- liczba wydarzeń skierowanych do mieszkańców dotyczących dziedzictwa kulturowego gminy;
- liczba inicjatyw zrealizowanych przez środowiska lokalne (nieformalne oraz organizacje pozarządowe) mających na celu promowanie dziedzictwa kulturowego gminy, wsparte organizacyjnie lub finansowo przez gminę.

Priorytet III. Popularyzacja i edukacja w zakresie ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym

- liczba przeprowadzonych działań (szkoleń, spotkań) z mieszkańcami gminy oraz liczba uczestników tych działań, dotyczących zasad prawidłowo przeprowadzanych rewitalizacji i remontów obiektów zabytkowych;
- liczba działań podjętych przez placówki oświatowe prowadzone przez gminę, mających na celu propagowanie wśród dzieci i młodzieży wiedzy oraz poszanowania dla dziedzictwa kulturowego;
- liczba osób uczestniczących w działaniach (prowadzonych przez gminne placówki oświatowe) mających na celu propagowanie wśród dzieci i młodzieży wiedzy oraz poszanowania dla dziedzictwa kulturowego gminy.

Priorytet IV. Stworzenie gminnego systemu ochrony dziedzictwa kulturowego poprzez zapewnienie warunków organizacyjnych i finansowych umożliwiających sprawowanie skutecznej opieki nad substancją zabytkową oraz właściwe utrzymanie i zagospodarowanie obiektów zabytkowych

- kwota udzielonych dotacji na prowadzenie remontów i prac konserwatorskich w obiektach wpisanych do rejestru zabytków;
- liczba obiektów którym udzielono dotacji na prowadzenie remontów i prac konserwatorskich w obiektach wpisanych do rejestru zabytków;
- liczba opracowań dokumentujących elementy dziedzictwa kulturowego gminy.

Załącznik nr 1: Wykaz obiektów z terenu gminy Kalinowo, wpisanych do rejestru zabytków województwa warmińsko-mazurskiego, ujętych w gminnej ewidencji zabytków

L.P.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	DATOWANIE	NR REJESTRU ZABYTKÓW
1.	Borzymy , dz. geod. nr 144/2	cmentarz wojenny z czasów I wojny światowej	1914 r.	A-2906 z 29.08.1989 r.
2.	Borzymy, dz. geod. nr 157/2	cmentarz ewangelicki, dawny	2. połowa XIX w.	A-2874 z 30.08.1989 r.
3.	Długie , dz. geod. nr 38	cmentarz wojenny z czasów I wojny światowej (1374)	1914 r.	A-3028 z 22.03.1990 r.
4.	Dorsze , dz. geod. nr 81	cmentarz wojenny z czasów I wojny światowej	pomiędzy 1915 a 1925 r.	A-2610 z 11.01.1989 r.
5.	Dorsze 9	chałupa drewniana <i>Budynek zabytkowy nie istnieje; pozostaje w GEZ do czasu wykreślenia z rejestru zabytków</i>	---	A-593 z 30.11.1966 r.
6.	Dudki , dz. geod. nr 25	cmentarz wojenny z czasów I wojny światowej	1914 r.	A-2877 z 30.08.1989 r.
7.	Dudki, dz. geod. nr 66	cmentarz wojenny z czasów I wojny światowej	1914 r.	A-2876 z 30.08.1989 r.
8.	Dudki, dz. geod. nr 40	cmentarz wojenny z czasów I wojny światowej	1914 r.	A-2875 z 30.08.1989 r.
9.	Golubie 8, dz. geod. nr 184	dwór murowany w zespole dworsko- folwarcznym wraz z otaczającymi pozostałościami założenia zieleni (szpalery, aleja)	1894 r.	A-1394 z 7.06.1982 r.
10.	Golubka , dz. geod. nr 219	cmentarz ewangelicki, dawny z kwaterą wojenną z czasów I wojny światowej	początek XX wieku	A-3027 z 22.03.1990 r.
11.	Grądzkie Ełckie , dz. geod. nr 198/6	cmentarz ewangelicki, dawny z cmentarzem wojennym z czasów I wojny światowej	koniec XIX w.	A-2865 z 29.08.1989 r.
12.	Grądzkie Ełckie, dz. geod. nr 47	wiąta na przystanku kolei wąskotorowej	1939-1945	A-3194 z 30.09.1991 r.

				(dec. Ełcka Kolei Dojazdowa)
13.	Kalinowo	kościół ewangelicki, ob. rzymskokatolicki p.w. Wniebowzięcia NMP	1924 r.	A-3260 z 2.01.1992 r.
14.	Kalinowo, dz. geod. nr 150	cmentarz ewangelicki (stary) z mogiłą wojenną z czasów I wojny światowej	1. połowa IX w.	A-2864 z 29.08.1989 r.
15.	Kalinowo, dz. geod. nr 198	cmentarz ewangelicki (nowy) z kwaterą wojenną z czasów I wojny światowej	2. połowa XIX w.	A-2863 z 29.08.1989 r.
16.	Kalinowo ul. Konopnickiej 11, dz. geod. nr 211	budynek pomocniczy przy nieistniejącym dworcu kolei wąskotorowej, ob. budynek mieszkalny	1913	A-3194 z 30.09.1991 r. (dec. Ełcka Kolei Dojazdowa)
17.	Koleśniki , dz. geod. nr 247, 248	cmentarz ewangelicki, dawny z kwaterą wojenną z czasów I wojny światowej	początek XX w.	A-2866 z 29.08.1989 r.
18.	Krzyżewo , dz. geod. nr 124	cmentarz ewangelicki, dawny	2. połowa XIX w.	A-2856 z 28.08.1989 r.
19.	Krzyżewo, dz. geod. nr 123	cmentarz ewangelicki z kwaterą wojenną z czasów I wojny światowej	2. połowa XIX w.	A-2860 z 28.08.1989 r.
20.	Krzyżewo 11	chata mazurska <i>(budynek nie istnieje, pozostanie w GEZ do czasu wykreślenia go z rejestru zabytków)</i>	---	A-91 z 22.01.1953 r.
21.	Krzyżewo 11	budynek gospodarczy, drewniany <i>(budynek nie istnieje, pozostanie w GEZ do czasu wykreślenia go z rejestru zabytków)</i>	---	A-25, A-26 z 22.01.1953 r.
22.	Krzyżewo 16	chata mazurska <i>(budynek nie istnieje, pozostanie w GEZ do czasu wykreślenia go z rejestru zabytków)</i>	---	A-92 z 22.01.1953 r.

23.	Laski Wielkie , dz. geod. nr 46/1	cmentarz ewangelicki, dawny	początek XX w.	A-3043 z 8.05.1990 r.
24.	Makosieje , dz. geod. nr 257	cmentarz wojenny z czasów I wojny światowej	1914 r.	A-3026 z 22.03.1990 r.
25.	Marcinowo , dz. geod. nr 196	cmentarz ewangelicki, dawny	2. połowa XIX w.	A-3025 z 22.03.1990 r.
26.	Maże , dz. geod. nr 149	cmentarz ewangelicki, dawny z kwaterą wojenną z czasów I wojny światowej	2. połowa XIX w.	A-2861 z 28.08.1998 r.
27.	Milewo , dz. geod. nr 66	cmentarz ewangelicki, dawny	2. połowa XIX w.	A-2854 z 28.08.1989 r.
28.	Milewo, dz. geod. nr 124	cmentarz ewangelicki, dawny	koniec XIX w.	A-2843 z 28.08.1989 r.
29.	Milewo, dz. geod. nr 135	cmentarz ewangelicki, dawny z kwaterą wojenną z czasów I wojny światowej	2. połowa XIX w.	A-2855 z 28.08.1989 r.
30.	Piętki , dz. geod. nr 54	cmentarz ewangelicki, dawny	2. połowa XIX w.	A-3031 z 22.03.1990 r.
31.	Piętki, dz. geod. nr 646	cmentarz ewangelicki, dawny z kwaterą wojenną z czasów I wojny światowej	początek XX w.	A-3024 z 22.03.1990 r.
32.	Piętki, dz. geod. nr 70	cmentarz wojenny z czasów I wojny światowej	koniec lat 20-tych XX w.	A-3030 z 22.03.1990 r.
33.	Pisanica , dz. geod. nr 32/3	kościół ewangelicki, ob. rzymskokatolicki p.w. Matki Boskiej Królowej Polski i św. Stanisława Kostki	1894	A-2967 z 15.12.1989 r.
34.	Pisanica, dz. geod. nr 32/3	kwatera wojenna z czasów I wojny światowej na cmentarzu przykościelnym	1914r.	A-3228 z 26.11.1991 r.
35.	Romanowo , dz. geod. nr 74	cmentarz wojenny z czasów I wojny światowej	koniec 1. ćwierci XX w.	A-2871 z 29.08.1989 r.
36.	Romanowo, dz. geod. nr 134/2 (d. Ryczywół)	cmentarz wojenny czasów I wojny światowej	1. połowa XIX w.	A-3023 z 29.08.1989 r.
37.	Romanowo, dz. geod. nr 134/2	cmentarz ewangelicki, dawny	1. połowa XIX w.	A-2870 z 29.08.1989 r.

38.	Romoty, dz. geod. nr 36	cmentarz ewangelicki, dawny z mogiłą wojenną z czasów I wojny światowej	1. ćwierć XIX w.	A-2868 z 29.08.1989 r.
39.	Romoty, dz. geod. nr 4/2	cmentarz wojenny z czasów I wojny światowej	1914 r.	A-3233 z 27.11.1991 r.
40.	Skomętno Wielkie , dz. geod. nr 113	cmentarz ewangelicki, dawny z kwaterą wojenną z czasów I wojny światowej	2. połowa XIX w.	A-2872 z 29.08.1989 r.
41.	Skomętno Wielkie, dz. geod. nr 60	cmentarz ewangelicki, dawny z kwaterą wojenną z czasów I wojny światowej	początek XX w.	A-2869 z 29.08.1989 r.
42.	Stożne , dz. geod. nr 130	cmentarz ewangelicki z kwaterą z czasów I wojny światowej	koniec XIX w.	A-2862 z 29.08.1989 r.
43.	Stożne, dz. geod. nr 76	cmentarz ewangelicki, dawny	koniec XIX w.	A-2867 z 29.08.1989 r.
44.	Turowo , dz. geod. nr 217	cmentarz ewangelicki z kwaterą wojenną z czasów I wojny światowej	2. połowa XIX w.	A-3029 z 22.03.1990 r.
45.	Turowo 1, dz. geod. nr 166	budynek stacyjny kolei wąskotorowej	1913 r., 1950 r.	A-3194 z 30.09.1991 r. (dec. Ełcka Kolej Dojazdowa)
46.	Wysokie , dz. geod. nr 67, 68 i 69	cmentarz ewangelicki, dawny z kwaterą wojenną z czasów I wojny światowej	początek XX w.	A-2873 z 29.08.1989 r.
47.	Zanie , dz. geod. nr 185	cmentarz ewangelicki, dawny z kwaterą wojenną z czasów I wojny światowej	koniec XIX w.	A-3032 z 22.03.1990 r.
48.	Zocie 8	chałupa mazurska <i>(budynek nie istnieje, pozostanie w GEZ do czasu wykreślenia go z rejestru zabytków)</i>	---	A-592 z 30.11.1966 r.

Załącznik nr 2: Wykaz obiektów z terenu gminy Kalinowo ujętych w gminnej ewidencji zabytków, niewpisanych do rejestru zabytków województwa warmińsko-mazurskiego

L.P.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	DATOWANIE	NR REJESTRU ZABYTEKÓW
1.	Borzymy, dz. geod. nr 142	cmentarz ewangelicki, rodzinny	połowa XIX w.	---
2.	Borzymy 21, dz. geod. nr 155/4	młyn elektryczny, murowany z budynkiem gospodarczym, murowanym w zespole młyńskim	połowa XIX w.	---
3.	Borzymy 21, dz. geod. nr 155/4	obora murowana w zespole młyńskim	połowa XIX w.	---
4.	Borzymy 21, dz. geod. nr 155/4	stodoła drewniana w zespole młyńskim	połowa XIX w.	---
5.	Borzymy, dz. geod. nr 217/8	relikty założenia zieleni	2. połowa XIX w.	---
6.	Długie, dz. geod. nr 99	cmentarz wojenny żołnierzy armii niemieckiej i rosyjskiej z czasów I wojny światowej	1914-1915 r.	---
7.	Długie, dz. geod. nr 37	cmentarz ewangelicki, dawny	2. połowa XIX w.	---
8.	Długie, dz. geod. nr 91	cmentarz ewangelicki, dawny	początek XX w.	---
9.	Długie 10, dz. geod. nr 74/1 i 77	budynek mieszkalny, murowany	pomiędzy 1915 a 1925 r.	---
10.	Długie 11, dz. geod. nr 126/12	budynek mieszkalny, murowany	pomiędzy 1915 a 1925 r.	---
11.	Dorsze 1, dz. geod. nr 37/1	budynek szkoły, murowany	lata 20.-30. XX w.	---
12.	Dorsze, dz. geod. nr 37/1	budynek gospodarczy w zespole szkoły	lata 20.-30. XX w.	---
13.	Dudki, dz. geod. nr 19, 11	cmentarz ewangelicki, dawny, rodowy (rodziny Saborowskich)	koniec XIX w.	---
14.	Dudki, dz. geod. nr 107	cmentarz ewangelicki, dawny (	początek XX w.	---

15.	Dudki, dz. geod. nr 102	mogiła wojenna żołnierzy armii rosyjskiej z czasów I wojny światowej	1914 r.	---
16.	Ginie , dz. geod. nr 103	cmentarz ewangelicki, dawny	początek XX w.	---
17.	Golubie , dz. geod. nr 141	cmentarz ewangelicki, dawny	2. połowa XIX w.	---
18.	Golubie, dz. geod. nr 211	cmentarz ewangelicki, dawny	2. połowa XIX w.	---
19.	Golubie 6, dz. geod. nr 185	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX w.	---
20.	Golubie, dz. geod. nr 183 i 184	park krajobrazowy w zespole dworsko-folwarcznym	2. połowa XIX w.	---
21.	Golubka, dz. geod. nr 97	cmentarz ewangelicki, dawny	2. połowa XIX w.	---
22.	Grądzkie Ełckie, dz. geod. nr 89/9	cmentarz ewangelicki, dawny	początek XX w.	---
23.	Grądzkie Ełckie, dz. geod. nr 153	cmentarz ewangelicki, dawny	przełom XIX i XX w.	---
24.	Grądzkie Ełckie 6, dz. geod. nr 138	budynek mieszkalny, murowany	1916 – 1918 r.	---
25.	Iwański , dz. geod. nr 625	cmentarz ewangelicki, dawny	początek XX w.	---
26.	Iwański, dz. geod. nr 275	cmentarz ewangelicki, dawny	początek XX w.	---
27.	Kalinowo, ul. Kajki, dz. geod. nr 103	cmentarz przykościelny	XV w.	---
28.	Kalinowo, ul. Mazurska 1, dz. geod. nr 104	plebania murowana	2. połowa XIX w.	---
29.	Kalinowo, ul. Kajki 5, dz. geod. nr 139/1 i 140	budynek mieszkalny, murowany	przełom XIX i XX w.	---
30.	Kalinowo, dz. geod. 1, 2/1 i 6/1	cmentarz komunalny	1976-77	---
31.	Koleśniki, dz. geod.	cmentarz ewangelicki,	2. połowa XIX w.	---

	nr 65	dawny		
32.	Koleśniki, dz. geod. nr 66, 67	cmentarz ewangelicki, dawny	początek XX w.	---
33.	Koleśniki, dz. geod. nr 171	cmentarz ewangelicki, dawny	okres międzywojenny	---
34.	Kulesze , dz. geod. nr 61	cmentarz ewangelicki, dawny	początek XX w.	---
35.	Lisewo , dz. geod. nr 63	cmentarz ewangelicki, dawny	2. połowa XIX w.	---
36.	Łoje , dz. geod. nr 103	cmentarz ewangelicki, dawny	2. połowa XIX w.	---
37.	Makosieje, dz. geod. nr 257	cmentarz ewangelicki, dawny	2. połowa XIX w.	---
38.	Makosieje 3, dz. geod. nr 127	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.	---
39.	Marcinowo, dz. geod. nr 28	cmentarz ewangelicki, dawny	początek XX w.	---
40.	Marcinowo, dz. geod. nr 72	cmentarz ewangelicki, dawny	początek XX w.	---
41.	Mazurowo , dz. geod. nr 46	cmentarz ewangelicki, dawny	początek XX w.	---
42.	Mazurowo 10, dz. geod. nr 56/5	budynek mieszkalny, murowano-drewniany	ok. 1930 r.	---
43.	Mazurowo, dz. geod. nr 1/2	relikty zieleni – pozostałości parku krajobrazowego w zespole dworsko-folwarcznym	początek XX w.	---
44.	Maże, dz. geod. nr 80	cmentarz ewangelicki, dawny	1. połowa XIX w.	---
45.	Mikołajki , dz. geod. nr 25	cmentarz ewangelicki, dawny	początek XX w.	---
46.	Piętki, dz. geod. nr 646	cmentarz ewangelicki, dawny	początek XX w.	---
47.	Piętki, dz. geod. nr 156 i 157	relikty zieleni – pozostałości parku krajobrazowego w zespole dworsko-folwarcznym	początek XX w.	---

48.	Pisanica, dz. geod. nr 32/3	mogiła pastora Teodora Kamińskiego na cmentarzu przykościelnym	1924 r.	---
49.	Pisanica, dz. geod. nr 31/3	cmentarz ewangelicki, obecnie rzymskokatolicki	2. połowa XIX w.	---
50.	Pisanica, dz. geod. nr 73	cmentarz ewangelicki, dawny	początek XX w.	---
51.	Pisanica 31, dz. geod. nr 136 i 137/1	dwór murowany	początek XX w.	---
52.	Pisanica – Sypitki, dz. geod. nr 9/1, 10, 11, 1, 150, 142, 53	aleja przydrożna (lipowa)	początek XX w.	---
53.	Prawdziska , dz. geod. nr 45	kościół parafialny p.w. św. Andrzeja Apostoła	1918-1921	---
54.	Prawdziska, dz. geod. nr 45	budynek gospodarczy w zespole sakralnym	1918-1921	---
55.	Prawdziska, dz. geod. nr 98	miejsce po kościele ewangelickim, plebanii i cmentarzu przykościelnym	---	---
56.	Prawdziska, dz. geod. nr 66	cmentarz ewangelicki, dawny z kwaterą wojenną z czasów I wojny światowej	2. połowa XIX w.	---
57.	Prawdziska, dz. geod. nr 29	cmentarz ewangelicki, ob. komunalny	2. połowa XIX w.	---
58.	Prawdziska 7, dz. geod. nr 84/1 i 84/2	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.	---
59.	Przepiórki , dz. geod. nr 161 (obręb Stożne)	cmentarz ewangelicki, dawny	początek XX w.	---
60.	Przepiórki, dz. geod. nr 150 (obręb Stożne)	park krajobrazowy w zespole dworsko-folwarcznym (nieistniejącym)	koniec XIX lub początek XX w.	---
61.	Romanowo 5, dz. geod. nr 19/2 i 16	kaplica ewangelicka, obecnie budynek mieszkalny	koniec XIX lub początek XX w.	---
62.	Romoty 10, dz. geod. nr 32/2	dwór w zespole dworsko-folwarcznym	koniec XIX w.	---

63.	Romoty , dz. geod. nr 32/2	park krajobrazowy w zespole dworsko-folwarcznym	koniec XIX w.	---
64.	Ryczywół , dz. geod. nr 138/27	relikty zieleni – pozostałości parku krajobrazowego w zespole dworsko-folwarcznym	początek XX w.	---
65.	Skrzypki , dz. geod. nr 31	cmentarz ewangelicki, dawny	początek XX w.	---
66.	Skrzypki 14, dz. geod. nr 118	budynek szkoły, murowany	lata 20-te lub 30-te XX w.	---
67.	Stacze , dz. geod. nr 252/9	mogiła wojenna z czasów I wojny światowej	1914 r.	---
68.	Stacze, dz. geod. nr 250/6	cmentarz ewangelicki, dawny	koniec XIX w.	---
69.	Stacze 5, dz. geod. nr 135	budynek szkoły, murowany	początek XX w.	---
70.	Stacze 5, dz. geod. nr 135	budynek murowano-drewniany w zespole szkolnym	początek XX w.	---
71.	Stare Cimochy , dz. geod. nr 8	cmentarz ewangelicki z kwaterą z czasów I wojny światowej	koniec XIX w.	---
72.	Stożne, dz. geod. nr 131	cmentarz ewangelicki, dawny	początek XX w.	---
73.	Stożne, dz. geod. nr 3/1	krzyż w miejscu śmierci osoby cywilnej (miejsce pamięci)	1945 r.	---
74.	Stożne 24, dz. geod. nr 75	budynek szkoły, murowany	lata 20.-30. XX w.	---
75.	Stożne, dz. geod. nr 75	budynek gospodarczy, murowano-drewniany w zespole szkolnym	lata 20.-30. XX w.	---
76.	Sypitki , dz. geod. nr 269/1	cmentarz ewangelicki, dawny	początek XX w.	---
77.	Sypitki, dz. geod. nr 258	cmentarz ewangelicki, dawny	początek XX w.	---
78.	Sypitki, dz. geod. nr	cmentarz ewangelicki,	początek XX w.	---

	260/1	dawny		
79.	Sypitki, dz. geod. nr 269/1	cmentarz ewangelicki, dawny	początek XX w.	---
80.	Sypitki, dz. geod. nr 260/1	cmentarz ewangelicki, dawny	początek XX w.	---
81.	Sypitki 3, dz. geod. nr 128	budynek szkoły, murowany	lata 20.-30. XX w.	---
82.	Sypitki 7, dz. geod. nr 101	dom podcieniowy, drewniany	koniec XIX – początek XX w.	---
83.	Sypitki 16, dz. geod. nr 103	dom podcieniowy	koniec XIX – początek XX w.	---
84.	Sypitki 27, dz. geod. nr 8/1 i 8/3	młyn i dom młynarza, murowane	ok. 1907 r.	---
85.	Wierzbowo , dz. geod. nr 347	cmentarz ewangelicki, dawny	2. połowa XIX w.	---
86.	Wierzbowo, dz. geod. nr 248	cmentarz ewangelicki, dawny z kwaterą wojenną z czasów I wojny światowej	1. połowa XIX w.	---
87.	Wysokie 35, dz. geod. nr 140/1	dwór w zespole dworsko-folwarcznym	koniec XIX lub początek XX w.	---
88.	Wysokie, dz. geod. nr 140/1	stajnia w zespole dworsko-folwarcznym	koniec XIX lub początek XX w.	---
89.	Wysokie, dz. geod. nr 140/1	magazyn zbożowy w zespole dworsko-folwarcznym	koniec XIX lub początek XX w.	---
90.	Wysokie, dz. geod. nr 140/1	park w zespole dworsko-folwarcznym	koniec XIX lub początek XX w.	---
91.	Zocie , dz. geod. nr 93	cmentarz ewangelicki, rodzinny	1. ćwierć XX w.	---
92.	Zocie, dz. geod. nr 365	cmentarz wojenny z czasów I wojny światowej	między 1915 a 1925 r.	---
93.	Zocie, dz. geod. nr 16	cmentarz ewangelicki, dawny z kwaterą wojenną z czasów I wojny światowej (2285)	połowa XIX w.	---
94.	droga Romoty – Jędrzejki – Lisewo	aleja przydrożna	początek XX w.	---

95.	droga Dorsze – Marcinowo – Kalinowo	aleja przydrożna	początek XX w.	---
96.	droga nr 16 (Sędki) – Pisanica – Borzomy – granica woje- wództwa (Pomiany)	aleja przydrożna (w granicach gminy Kalinowo)	początek XX w.	---
97.	droga Wojnasy – Cimochy – Dorsze – Kalinowo	aleja przydrożna (w granicach gminy Kalinowo)	początek XX w.	---
98.	droga Wysokie (droga nr 16) – Pisanica – Sypitki – Wiśniowo Ełckie – droga nr 1872N	aleja przydrożna (w granicach gminy Kalinowo)	początek XX w.	---
99.	droga Laski Małe – Krzywe – droga nr 1872N	aleja przydrożna (w granicach gminy Kalinowo)	początek XX w.	---

Załącznik nr 3: Wykaz stanowisk archeologicznych ujętych w gminnej ewidencji zabytków

L.p.	Miejscowość	Nr obszaru AZP	Nr stan. w miejscowości	Nr stan. na obszarze	Nr rej. zabytków
1.	Czyńcze	23-81	1	39	---
2.	Długie	22-81	1	7	---
3.	Długie	22-81	2	8	---
4.	Długie	22-81	3	9	---
5.	Długie	22-81	4	10	---
6.	Długie	22-81	5	11	---
7.	Długie	22-81	6	12	---
8.	Dorsze	21-81	1	40	---
9.	Dorsze	21-81	2	41	---
10.	Dorsze	21-81	3	48	---
11.	Golubie	21-80	1	21	---
12.	Golubie	21-80	2	22	---
13.	Golubie	22-80	3	25	---
14.	Golubie	22-80	4	26	---
15.	Golubie	22-80	5	27	---
16.	Golubka	22-80	1	1	---
17.	Golubka	22-80	2	38	---
18.	Grądzkie Ełckie	22-82	1	4	---
19.	Grądzkie Ełckie	22-82	2	5	---
20.	Grądzkie Ełckie	22-82	3	10	---
21.	Grądzkie Ełckie	22-82	4	11	---
22.	Grądzkie Ełckie	22-82	5	12	---
23.	Grądzkie Ełckie	22-82	6	13	---
24.	Grądzkie Ełckie	22-82	7	25	---
25.	Iwański	21-81	1	42	---
26.	Iwański	21-81	2	43	---
27.	Iwański	21-81	3	44	---
28.	Iwański	21-81	4	45	---
29.	Iwański	21-81	5	53	---

30.	Iwański	21-81	6	56	---
31.	Iwański	21-81	7	57	---
32.	Iwański	21-81	8	58	---
33.	Iwański	21-81	9	59	---
34.	Iwański	21-81	10	60	---
35.	Iwański	21-81	11	61	---
36.	Jędrzejki	24-81	10	38	---
37.	Jędrzejki	24-81	11	39	---
38.	Kalinowo	22-82	1	2	---
39.	Kalinowo	22-82	2	23	---
40.	Kalinowo	22-82	3	24	---
41.	Kokoszki (Iwański)	21-81	1	19	---
42.	Kokoszki (Iwański)	21-81	2	20	---
43.	Kokoszki (Iwański)	21-81	3	21	---
44.	Kokoszki (Iwański)	21-81	4	22	---
45.	Kokoszki (Iwański)	21-81	5	23	---
46.	Kokoszki (Iwański)	21-81	6	24	---
47.	Kokoszki (Iwański)	21-81	7	25	---
48.	Koleśniki	22-82	1	14	---
49.	Koleśniki	22-82	2	15	---
50.	Koleśniki	22-82	3	16	---
51.	Koleśniki	22-82	4	17	---
52.	Koleśniki	22-82	5	18	---
53.	Koleśniki	22-82	6	20	---
54.	Koleśniki	22-82	7	22	---
55.	Krzyżewo	22-82	1	3	---
56.	Krzyżewo	22-82	2	6	---
57.	Krzyżewo	22-82	3	7	---
58.	Krzyżewo	22-82	4	8	---
59.	Krzyżewo	22-82	5	9	---
60.	Krzyżewo	22-82	6	19	---
61.	Krzyżewo	22-82	7	21	---
62.	Kucze	24-81	1	8	---
63.	Kucze	24-81	2	9	---

64.	Kucze	24-81	3	11	---
65.	Kucze	24-81	4	12	---
66.	Kucze	24-81	5	13	---
67.	Kucze	24-81	6	14	---
68.	Kucze	24-81	7	15	---
69.	Kucze	24-81	8	16	---
70.	Kucze	24-81	9	17	---
71.	Kucze	24-81	10	28	---
72.	Kulesze	22-81	1	26	---
73.	Kulesze	22-81	2	27	---
74.	Kulesze	22-81	3	28	---
75.	Kulesze	22-81	4	29	---
76.	Kulesze	22-81	5	30	---
77.	Laski Wielkie	23-80	1	1	---
78.	Laski Wielkie	23-80	2	3	---
79.	Laski Wielkie	23-80	3	4	---
80.	Laski Wielkie	23-80	4	5	---
81.	Laski Wielkie	23-80	5	6	---
82.	Laski Wielkie	23-80	6	7	---
83.	Laski Wielkie	23-80	7	32	---
84.	Laski Wielkie	23-80	8	33	---
85.	Laski Wielkie	23-80	9	34	---
86.	Laski Wielkie	23-80	10	35	---
87.	Laski Wielkie	23-80	11	45	---
88.	Lisewo	24-81	23	29	---
89.	Lisewo	24-81	24	30	---
90.	Lisewo	24-81	25	31	---
91.	Lisewo	24-81	26	32	---
92.	Lisewo	24-81	27	33	---
93.	Lisewo	24-81	28	34	---
94.	Lisewo	24-81	29	35	---
95.	Lisewo	24-81	30	36	---
96.	Lisewo	24-81	31	37	---
97.	Łoje	23-80	1	8	---

98.	Łoje	23-80	2	27	---
99.	Łoje	23-80	3	28	---
100.	Łoje	23-80	4	31	---
101.	Makosieje	23-80	1	2	---
102.	Makosieje	23-81	2	40	---
103.	Makosieje	23-81	3	41	---
104.	Makosieje	23-81	4	42	---
105.	Makosieje	23-81	5	43	---
106.	Makosieje	23-81	6	44	---
107.	Makosieje	23-81	7	45	---
108.	Makosieje	23-81	8	46	---
109.	Makosieje	23-81	9	54	---
110.	Makosieje	23-81	10	55	---
111.	Makosieje	23-81	11	56	---
112.	Makosieje	23-81	12	57	---
113.	Makosieje	23-80	13	9	---
114.	Makosieje	23-80	14	10	---
115.	Makosieje	23-80	15	11	---
116.	Makosieje	23-80	16	16	---
117.	Makosieje	23-80	17	17	---
118.	Makosieje	23-80	18	19	---
119.	Makosieje	23-80	19	20	---
120.	Makosieje	23-80	20	21	---
121.	Makosieje	23-80	21	26	---
122.	Makosieje	23-80	22	29	---
123.	Marcinowo	21-81	1	46	---
124.	Marcinowo	21-81	2	47	---
125.	Marcinowo	21-81	3	49	---
126.	Marcinowo	21-81	4	50	---
127.	Marcinowo	21-81	5	54	---
128.	Marcinowo	21-81	6	55	---
129.	Marcinowo	21-82	7	3	---
130.	Mazurowo	22-81	1	31	---
131.	Mazurowo	22-81	2	32	---

132.	Mazurowo	22-81	3	33	---
133.	Mazurowo	22-81	4	34	---
134.	Mazurowo	22-81	5	35	---
135.	Mazurowo	22-81	6	36	---
136.	Mazurowo	23-81	7	19	---
137.	Mazurowo	23-81	8	20	---
138.	Mazurowo	23-81	9	22	---
139.	Mazurowo	23-81	10	23	---
140.	Mazurowo	23-81	11	24	---
141.	Mazurowo	23-81	12	25	---
142.	Mazurowo	23-81	13	26	---
143.	Mazurowo	23-81	14	27	---
144.	Mazurowo	23-81	15	28	---
145.	Mazurowo	23-81	16	30	---
146.	Mazurowo	23-81	17	31	---
147.	Mikołajki	21-81	1	9	---
148.	Mikołajki	21-81	2	10	---
149.	Mikołajki	21-81	3	11	---
150.	Mikołajki	21-81	4	12	---
151.	Mikołajki	21-81	5	13	---
152.	Mikołajki	21-81	6	14	---
153.	Piętki	22-82	1	1	---
154.	Piętki	21-81	2	51	---
155.	Piętki	21-81	3	52	---
156.	Piętki	22-81	4	6	---
157.	Pisanica	23-81	1	4	---
158.	Pisanica	23-81	2	21	---
159.	Pisanica	23-81	3	29	---
160.	Pisanica	23-81	4	32	---
161.	Pisanica	23-81	5	33	---
162.	Pisanica	23-81	6	34	---
163.	Pisanica	23-81	7	35	---
164.	Pisanica	23-81	8	38	---
165.	Romanowo	23-81	1	1	---

166.	Romanowo	23-81	2	11	---
167.	Romanowo	23-81	3	12	---
168.	Romanowo	23-81	4	13	---
169.	Romanowo	23-81	5	14	---
170.	Romanowo	23-81	6	15	---
171.	Romanowo	23-81	7	16	---
172.	Romanowo	23-81	8	17	---
173.	Romanowo	23-81	9	18	---
174.	Romoty	23-81	1	2	---
175.	Romoty	23-81	2	3	---
176.	Romoty	23-81	3	5	---
177.	Romoty	23-81	4	6	---
178.	Romoty	23-81	5	7	---
179.	Romoty	23-81	6	8	---
180.	Romoty	23-81	7	9	---
181.	Romoty	23-81	9	10	---
182.	Skomętno Wielkie	22-81	1	1	---
183.	Skomętno Wielkie	22-81	2	2	---
184.	Skomętno Wielkie	22-81	3	3	---
185.	Skomętno Wielkie	22-81	4	4	---
186.	Skomętno Wielkie	22-81	5	13	---
187.	Skomętno Wielkie	22-81	6	14	---
188.	Skomętno Wielkie	22-81	7	15	---
189.	Skomętno Wielkie	22-81	8	16	---
190.	Skomętno Wielkie	22-81	9	17	---
191.	Skomętno Wielkie	22-81	10	18	---
192.	Skomętno Wielkie	22-81	11	19	---
193.	Skomętno Wielkie	22-81	12	20	---
194.	Skomętno Wielkie	22-81	13	21	---
195.	Skomętno Wielkie	22-81	14	22	---
196.	Skomętno Wielkie	22-81	15	23	---
197.	Skomętno Wielkie	22-81	16	24	---
198.	Skomętno Wielkie	22-81	17	25	---
199.	Skomętno Wielkie	22-81	18	39	---

200.	Skomętno Wielkie	22-81	19	40	---
201.	Skomętno Wielkie	22-81	20	43	---
202.	Stacze	24-81	1	1	---
203.	Stacze	24-81	2	18	---
204.	Stacze	24-81	3	19	---
205.	Stacze	24-81	4	20	---
206.	Stacze	24-81	5	21	---
207.	Stacze	24-81	6	22	---
208.	Stacze	24-81	7	23	---
209.	Stacze	24-81	8	24	---
210.	Stacze	24-81	9	25	---
211.	Stacze	24-81	10	26	---
212.	Stacze	24-81	11	27	---
213.	Stacze	24-81	12	40	---
214.	Stacze	24-81	13	41	---
215.	Stacze	24-81	14	42	---
216.	Stacze	24-81	15	43	---
217.	Stacze	24-81	16	44	---
218.	Stacze	24-81	17	45	---
219.	Stacze	24-81	18	46	---
220.	Stacze	24-81	19	47	---
221.	Sypitki	24-81	1	2	---
222.	Sypitki	23-81	2	36	---
223.	Sypitki	23-81	3	37	---
224.	Sypitki	23-81	4	47	---
225.	Sypitki	23-81	5	48	---
226.	Sypitki	23-81	6	49	---
227.	Sypitki	23-81	7	50	---
228.	Sypitki	23-81	8	51	---
229.	Sypitki	23-81	9	52	---
230.	Sypitki	23-81	10	53	---
231.	Sypitki	23-81	11	58	---
232.	Sypitki	23-81	12	59	---
233.	Sypitki	24-81	13	6	---

234.	Sypitki	24-81	14	7	---
235.	Sypitki	24-81	15	10	---
236.	Sypitki	24-81	16	48	---
237.	Sypitki	24-81	17	49	---
238.	Sypitki	24-81	18	50	---
239.	Sypitki	24-81	19	51	---
240.	Sypitki	24-81	20	52	---
241.	Sypitki	24-81	21	53	---
242.	Szczudły	22-80	1	23	---
243.	Szczudły	22-80	2	24	---
244.	Wierzbowo	21-81	1	1	C-032 z 7 marca 1966 r.
245.	Wierzbowo	20-82	2	6	---
246.	Wierzbowo	20-82	3	7	---
247.	Wierzbowo	20-82	4	8	---
248.	Wierzbowo	20-82	5	10	---
249.	Wierzbowo	20-82	6	12	---
250.	Wierzbowo	21-82	7	2	---
251.	Wysokie	22-81	1	37	---
252.	Wysokie	22-81	2	38	---
253.	Wysokie	22-81	3	42	---
254.	Zaborowo	21-81	1	15	---
255.	Zaborowo	21-81	2	16	---
256.	Zaborowo	21-81	3	17	---
257.	Zaborowo	22-81	4	5	---
258.	Zaborowo	22-81	5	41	---
259.	Zaborowo	22-81	6	44	---
260.	Zaborowo	22-81	7	45	---
261.	Zaborowo	22-81	8	46	---
262.	Zanie	20-82	1	5	---
263.	Zanie	21-82	2	1	---
264.	Zocie	20-82	1	1	---
265.	Zocie	20-82	2	2	---
266.	Zocie	20-82	3	3	---

267.	Zocie	20-82	4	4	---
268.	Zocie	21-82	5	4	---